

Міністерство освіти і науки України

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Факультет філології, історії та політико-юридичних наук

Кафедра політології, права та філософії

Політологія. Гендерні студії

052 Політологія

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «магістр»

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ:

ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Студента: Лінцова Олександра Олександровича

Науковий керівник: Дудка Лариса Олексіївна

Рецензент: _____

Рецензент: _____

Допущено до захисту: _____

Зав. кафедри:

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН.....	6
1.1. Інформаційна війна: визначення та основні принципи.....	6
1.2. Політологічний аспект інформаційних війн.....	14
1.3. Зв'язок між політикою та інформаційною війною	21
РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНІ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН.....	24
2.1. Геополітичні мотиви проведення інформаційних війн.....	24
2.2. Вплив інформаційних війн на політичну стабільність країн.....	30
2.3. Роль інформаційних війн у зовнішніх відносинах.....	39
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИ ВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН.....	49
3.1. Медіа та соціальні мережі як інструмент інформаційних війн.....	49
3.2. Пропаганда та маніпуляції інформацією у війнах.....	53
3.3. Кібернетичні атаки та кіберінформаційні конфлікти.....	60
РОЗДІЛ 4. ПРОТИДІЯ ІНФОРМАЦІЙНИМ ВІЙНАМ: РОЛЬ ПОЛІТОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ.....	65
4.1. Роль політичної науки у розумінні сутності інформаційних війн.....	65
4.2. Аналіз заходів державного регулювання інформаційного простору.....	68
4.3. Впровадження політичної освіти як одного з методів протидії інформаційним війнам.....	72
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження інформаційних війн у сучасному світі є дуже актуальним завданням, оскільки цей вид конфлікту стає все більш важливим у цифровій епохі. Розуміння стратегій, технік та впливу інформаційних війн є ключовим для забезпечення кібербезпеки, захисту від маніпуляцій та збереження стабільності в глобальному інформаційному просторі. Дослідження інформаційних війн також важливе для розвитку ефективних стратегій протидії дезінформації, захисту державної безпеки та збереження демократичних цінностей.

Дослідження інформаційних війн також допомагає розкрити взаємозв'язок між медіа, політикою та громадськістю, а також вивчити вплив інформаційних кампаній на формування громадської думки та прийняття рішень на різних рівнях. Зростання кількості джерел інформації та її вплив на суспільство підкреслює необхідність розвитку стратегій протидії дезінформації та забезпечення інформаційної грамотності.

Суспільна значущість дослідження інформаційних війн у сучасному суспільстві полягає в тому, що воно дозволяє розуміти та протидіяти впливові інформаційних кампаній на громадську думку, політичні процеси та соціокультурну ситуацію. Розкриття та аналіз стратегій маніпуляції інформацією сприяє формуванню свідомого відношення громадян до інформації, підвищує рівень критичного мислення та сприяє збереженню демократичних цінностей. Таке дослідження є важливим елементом розвитку сучасного суспільства в умовах мінливого інформаційного середовища.

Наукова значущість дослідження інформаційних війн у сучасному світі виявляється у кількох аспектах. По-перше, це сприяє розвитку нових теоретичних підходів до аналізу взаємодії між інформацією, технологіями та конфліктами. По-друге, таке дослідження допомагає впроваджувати передові методики в сфері кібербезпеки та захисту від інформаційних загроз. По-третє, воно сприяє розумінню впливу інформаційних війн на політичні,

економічні та соціокультурні процеси, що має важливе значення для стратегічного планування та прийняття рішень на різних рівнях управління. Таке дослідження допомагає суспільству адаптуватися до нових викликів у цифровій епохі та покращують загальний рівень кібербезпеки.

Досліджували проблему інформаційних війн в сучасному світі такі науковці, як Бабенко Ю., Вовк В., Олійник У., Гороховський О., Іванова О., Кіца М., Костюк І., Крисяк П., Лавникевич Д., Левченко О., Лібікі М., Лубкович І., Маркова М., Павленко Д., Мудра І., Почепцов Г., Сировой М. та ін.

Отже, актуальність дослідження проблеми інформаційних війн виокремлюється проблемами, які існують у даній сфері, та потенційними внесками, якими можуть займатися дослідники та практичні діячі.

Мета роботи - узагальнити та визначити особливості інформаційних війн в сучасному світі. Робота спрямована опис політологічного аспекту інформаційних війн; розгляд зв'язку між політикою та інформаційною війною; з'ясування впливу інформаційних війн на політичну стабільність країн; здійснення аналізу заходів державного регулювання інформаційного простору; визначення ефективності впровадження політичної освіти як одного з методів протидії інформаційним війнам.

Завдання дослідження:

- визначити сутність та основні принципи інформаційної війни;
- описати політологічний аспект інформаційних війн;
- розглянути зв'язок між політикою та інформаційною війною;
- узагальнити геополітичні мотиви проведення інформаційних війн;
- з'ясувати вплив інформаційних війн на політичну стабільність країн;
- обґрунтувати роль інформаційних війн у зовнішніх відносинах;
- охарактеризувати медіа та соціальні мережі як інструмент інформаційних війн;
- висвітлити сутність пропаганди та маніпуляції інформацією у війнах;
- описати кібернетичні атаки та кіберінформаційні конфлікти;

– розглянути роль політичної науки у розумінні сутності інформаційних війн;

– здійснити аналіз заходів державного регулювання інформаційного простору;

– визначити ефективність впровадження політичної освіти як одного з методів протидії інформаційним війнам.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, які мають місце при здійсненні інформаційних війн.

Предметом дослідження є характеристика інформаційних війн в сучасному світі.

Методи дослідження - загально-наукові методи (діалектичний метод пізнання, системний метод, метод порівняння і синтезу) та спеціальні методи (структурного, факторного аналізу).

Наукова новизна дослідження включає аналіз новітніх технологій, використання соціальних мереж, вплив штучного інтелекту та роль інформаційних агентів у формуванні глобальної думки. Також у дослідженні розглядаються етичні та правові аспекти використання інформації в конфліктах, спрямованих на маніпулювання громадською думкою та дестабілізацію суспільства.

Практичне значення дослідження полягає в розумінні та ефективній протидії викликам, що постають в інформаційному просторі. Це дозволяє зміцнювати кібербезпеку, підвищувати медіаграмотність, покращувати інформаційну політику, створювати заходи протидії дезінформації, забезпечувати етичне використання технологій. Дослідження у цій сфері дозволяє розробляти конкретні стратегії для ефективного управління інформаційним середовищем та підвищувати стійкість суспільства до інформаційних загроз.

Структура роботи. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, дванадцяти підрозділів, загальних висновків та списку використаних джерел (77 позицій). Загальний обсяг роботи становить 88 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

1.1. Інформаційна війна: визначення та основні принципи

Інформаційна війна – це конфлікт, в якому сторони використовують інформаційні засоби, такі як медіа, соціальні мережі, та інші комунікаційні канали, для впливу на громадську думку, образ країни чи супротивника, а також для розповсюдження дезінформації та маніпуляції інформацією. Це включає спроби впливу на політичні процеси, економічні рішення та соціокультурні аспекти суспільства [14; 36].

Під час Холодної війни (1947-1991 рр.), термін "інформаційна війна" набував різноманітних аспектів та сутностей в контексті геополітичних протистоянь між Сполученими Штатами та Радянським Союзом. Обидві сторони активно використовували засоби масової інформації для поширення своїх ідеологій та переконань. Інформаційні кампанії були спрямовані на формування образів ворогів і власної переваги [25].

Гонка озброєнь - змагання у розробці та демонстрації передових технологій, включаючи супутники та інші засоби збору інформації, відбувалося в космічному просторі. Контроль за інформацією в космосі був важливим аспектом холодновоєнного періоду.

Інформаційна війна включала широкий спектр розвідувальних та контррозвідувальних дій для отримання та захисту важливої інформації. Шпигунство, перехоплення зв'язку та розпізнавання супротивника були ключовими елементами. Обидві сторони активно використовували радіомовлення для розповсюдження пропаганди, а також для ведення "холодновоєнного ефіру" – передач, що були спрямовані на аудиторії країн-супротивників.

У період Холодної війни спроби впливати на психологічний стан ворога та власного населення були важливою складовою інформаційної війни. Психологічні операції спрямовувалися на створення певного образу

ворога або на підтримку морального духу власного населення. Сторони активно контролювали доступ до інформації, яка подавалася в масових медіа. Це включало цензуру, фільтрацію та інші методи впливу на інформаційний простір. Використання радіо, телебачення, газет та інших масових медіа стало ключовим для поширення ідеології, формування публічної думки та впливу на глобальні події. Використання інформаційних ресурсів для досягнення стратегічних цілей стало важливим аспектом глобальних відносин у цей період [11].

Змагання за технологічну перевагу включало розробку інформаційних та комунікаційних технологій. Суперництво у сфері комп'ютерів, штучного інтелекту, криптографії та інших областей стало важливою частиною інформаційної війни. З появою комп'ютерів і Інтернету, виникли нові загрози у сфері кібербезпеки. Обидві сторони вели боротьбу за захист важливих інформаційних систем і здатність здійснювати кібернетичні атаки.

Отже, одним з перших, хто активно розглядав інформаційну війну, був американський вчений та військовий теоретик Рандольф Ліпсіус у 1970-1980-х роках. Він аналізував вплив інформації та засобів масової комунікації на сучасні конфлікти.

Узагальнюючи, інформаційна війна під час Холодної війни була важливим інструментом в геополітичних змаганнях, включаючи вплив на суспільство, формування думок та конфронтацію на різних рівнях. Інформаційна війна у цей період включала в себе різноманітні стратегії та техніки, щоб впливати на глобальні події, формувати думку громадськості та забезпечувати стратегічні переваги в умовах гострої геополітичної конфронтації.

Інформаційна війна у 90-х роках ХХ століття була визначена великим впливом масових медіа, зокрема телебачення та радіо. Протиріччя та конфлікти в країнах, таких як колишній СРСР та Югославія, активно використовувалися для маніпулювання громадською думкою. Ідеологічні протистояння та дезінформація стали ключовими елементами цього періоду.

У той час військові конфлікти супроводжувалися інтенсивною пропагандою, яка широко використовувала різноманітні засоби масової інформації. Збільшення доступу до Інтернету в кінці 90-х також розширило можливості інформаційної взаємодії. Цей період визначався зіткненням ідей та намаганням керувати публічною думкою за допомогою масових комунікаційних засобів.

У рамках інформаційної війни у 90-х також спостерігалось використання дезінформації та маніпуляцій для досягнення політичних цілей. Суттєвим було впливове використання телекомунікацій для поширення різноманітних версій подій та зміни громадської думки. Це стало актуальним і внаслідок політичних перетворень, що відбувалися в регіонах, що коливалися між старими та новими політичними лідерами.

Інформаційна війна у 90-х роках проявлялася через цілеспрямовані спроби перекручування фактів та використання медійних ресурсів для формування сприйняття подій у вигідний спосіб. Технологічний прогрес, зокрема поширення супутникового та кабельного телебачення, підвищував обсяг інформації, доступної глобально. Це створювало можливості для впливу на світову громадськість та формування міжнародного сприйняття подій у різних країнах [42].

Інформаційна війна у XXI столітті набула нових рис і вимірів. Зростання соціальних мереж, цифрових технологій та Інтернет-платформ дозволило збільшити масштаб і вплив інформаційних конфліктів. Зокрема, кібератаки, дезінформація та кіберпропаганда стали загостреними проблемами.

Держави та нестандартні актори активно використовують цифрові засоби для впливу на політичні процеси, глобальні події та громадську думку. Зростає роль інтернет-платформ у формуванні інформаційного ландшафту, а алгоритмічна фільтрація може сприяти формуванню ізольованих інформаційних "бульбашок". У цьому контексті, захист від

кіберзагроз та критичне мислення в стосунках до інформації стають важливими аспектами для суспільства.

Інформаційна війна у XXI столітті характеризується великою швидкістю поширення інформації та її впливом на глобальну стабільність. Соціальні мережі стали не лише засобом комунікації, але і ареною для боротьби за владу, вплив та контроль над наративами [5].

Кіберзагрози впливають не лише на політичні структури, а й на господарські та соціальні сфери. Комп'ютерні атаки, крадіжка даних та кібершпигунство стають складовими частинами сучасного інформаційного простору.

Починаючи з 2014 року, інформаційна війна Росії проти України є складною і багатогранною проблемою. Ця стратегія включає в себе різноманітні методи, такі як дезінформація, пропаганда та кібератаки, і спрямована на вплив на громадську думку та політичні процеси. Протягом кількох років російські медіа та інтернет-платформи були звинувачені у поширенні неправдивої інформації, спрямованої на дестабілізацію ситуації в Україні та формування сприятливого враження в міжнародному співтоваристві [31].

Крім того, російська інформаційна війна проти України включає в себе активне використання соціальних мереж, де публікуються контент та повідомлення, спрямовані на маніпуляцію громадською думкою. Суттєвою частиною цієї стратегії є створення та поширення дезінформації для формування певного образу подій.

Зусилля російської інформаційної кампанії також спрямовані на підтримку внутрішніх конфліктів в Україні та підрив авторитету українських інституцій. Важливою відповіддю на це є розвиток медіаграмотності, критичного мислення та зміцнення кібербезпеки для захисту важливих систем та інформаційних ресурсів.

Крім того, кібератаки на українські інфраструктури, включаючи енергетичні та комунікаційні системи, свідчать про використання

кіберпростору для досягнення політичних та стратегічних цілей. Ця ситуація вимагає посилення кібербезпеки та розуміння механізмів інформаційного впливу.

Інформаційні війни мають кілька особливостей [9; 70]:

- неофіційність. Їхній характер може бути неофіційним, тобто держави або групи можуть вести їх, не оголошуючи війну формально;
- гібридність. Інформаційні війни часто вплітаються в гібридні конфлікти, використовуючи комбінацію військових, політичних, економічних та інших методів впливу;
- широке використання Інтернету. Завдяки розвитку технологій, Інтернет виступає ключовим інструментом у поширенні дезінформації, кібератак та інших аспектів інформаційних війн;
- дезінформація. Однією з основних тактик є розповсюдження неправдивої інформації для впливу на громадську думку та створення хаосу;
- цільова аудиторія. Інформаційні війни спрямовані на вплив на групи людей, політичні процеси та державні структури;
- використання соціальних мереж. Зловживання соціальними мережами для поширення дезінформації та маніпуляції громадською думкою;
- кібератаки. Включають атаки на комп'ютерні системи для збору конфіденційної інформації або завдання шкоди;
- постійність. Інформаційні війни можуть тривати тривалий час, і їх вплив може залишатися актуальним навіть після завершення активних дій.

Ці особливості визначають складний та різноманітний характер інформаційних війн.

Цілі інформаційної війни включають в себе формування громадської думки, вплив на політичні процеси, розповсюдження дезінформації, зменшення довіри до інших країн або організацій. Основна мета - маніпулювання інформацією для досягнення стратегічних цілей.

Інші цілі інформаційної війни включають дискредитацію опонентів, створення конфузії в суспільстві, вплив на економічні процеси чи виклик

змін у зовнішній політиці. Зокрема, ця стратегія може бути використана для зміни перцепцій, формування або зміцнення соціокультурних поглядів та навіть створення враження загрози для національної безпеки.

Ще однією ціллю інформаційної війни є здійснення кібератак для отримання конфіденційної інформації, паралізування критично важливих інфраструктурних систем чи спровокування паніки серед населення. Інформаційні атаки також можуть служити засобом психологічного тиску на владу або опозицію, змушуючи їх діяти відповідно до інтересів атакуючої сторони.

Крім того, інформаційна війна спрямована на провакацію міжнаціональних або міжкультурних конфліктів, зсув у балансі сил у міжнародних відносинах, а також вплив на електоральні процеси в інших країнах. Здатність контролювати потік інформації може стати ключовим інструментом для досягнення геополітичних та геоекономічних цілей [58].

До того ж інформаційна війна спрямована підірвати стійкості соціальних систем, або навіть викликання політичних або економічних криз. Це може зумовити негативний вплив на стабільність країн та міжнародних відносин. Крім того, інформаційна війна може використовуватися для забезпечення внутрішньополітичного контролю та підтримки режиму влади.

Іншою ціллю інформаційної війни є вплив на глобальний імідж країни чи організації через медійну пропаганду та формування позитивного чи негативного сприйняття. Також інформаційні кампанії можуть бути спрямовані на залучення підтримки громадськості в певних питаннях або, навпаки, на виклик недовіри до дій влади.

Важливим аспектом є також використання соціальних мереж для маніпулювання громадською думкою та впливу на поведінку користувачів Інтернету.

Основним принципами ведення інформаційної війни є [1; 17]:

– відповідність її цілей і завдань політичним цілям війни;

- необхідність зосередження сил у вирішальному місці та вирішальний момент; всебічна і завчасна підготовка сил і засобів ведення інформаційної війни;

- принцип високої активності і рішучості в ході ведення інформаційної війни;

- принцип узгодженого спільного застосування різних видів і типів сил і засобів ведення інформаційної війни;

- принцип раптовості інформаційних ударів;

- постійна готовність сил і засобів інформаційної війни до захисту власної інформації і руйнівного впливу на інформаційне середовище супротивника;

- безперервність інформаційної війни;

- ведення інформаційної війни з напругою, необхідною для виконання поставлених завдань;

- своєчасний маневр сил і засобів ведення інформаційної війни; врахування духовного фактору в інтересах виконання поставлених завдань;

- всебічне забезпечення, підтримка боєздатності та своєчасність відновлення сил і засобів ведення інформаційної війни;

- твердість і безперервність управління силами і засобами ведення інформаційної війни;

- непохитність у досягненні поставлених цілей;

- виконанні прийнятих рішень і поставлених завдань.

Інформаційні війни в сучасному світі відіграють ключову роль у впливі на суспільство, політику та міжнародні відносини. Вони використовуються для маніпулювання громадською думкою, впливу на політичні процеси та розповсюдження дезінформації. Ці війни можуть мати великий вплив на економіку, безпеку та демократичні інституції країн.

Інформаційні війни охоплюють різноманітні аспекти, включаючи кібератаки, соціальні мережі, медіа та державну пропаганду. Зловживання соціальними мережами та іншими онлайн-платформами може призвести до

поширення штучно створених та маніпульованих контентів для впливу на громадську думку.

Кібератаки на критичну інфраструктуру можуть призвести до серйозних наслідків для економічної стабільності та національної безпеки. Країни активно вдосконалюють свої кіберзаходи для захисту від таких загроз. Державна пропаганда та дезінформація можуть використовуватися для порушення міжнародних відносин та впливу на політичні процеси в інших країнах.

Всі ці аспекти роблять інформаційні війни значущим елементом сучасної геополітичної сцени, вимагаючи від країн та організацій ефективних заходів для захисту власної інформаційної безпеки та відповіді на подібні загрози.

Отже, термін "інформаційна війна" має свою історію розвитку, починаючи з середини 20 століття. Його використовували у різних контекстах, що відображали зростання ролі інформації та засобів масової комунікації в сучасних конфліктах. У середині 20 століття термін "інформаційна війна" розглядався в контексті впливу інформації на воєнні стратегії. Американський вчений Рандольф Ліпсіус активно розглядав цю тему у 1970-1980-х роках. Під час холодної війни виникали ідеї про важливість інформаційного протистояння. Термін часто асоціювався із зусиллями контролю та впливу на інформаційні потоки.

З розвитком цифрових технологій та Інтернету, поняття інформаційної війни стало більш широким. Ера глобалізації сприяла новим формам впливу через медіа, соціальні мережі та кіберпростір. З появою соціальних мереж, кіберзагроз та інтернет-дезінформації інформаційна війна стала не тільки елементом військових конфліктів, але й засобом впливу на політичні процеси, громадську думку та економіку.

У сучасному світі розуміння та взаємодія із зростаючими викликами інформаційної війни стають важливим аспектом забезпечення національної безпеки та стійкості. На сьогодні різні країни та групи використовують

інформаційну війну для досягнення своїх політичних, економічних та військових цілей. При цьому важливим елементом є не лише розповсюдження правдивої інформації, але й використання дезінформації, маніпуляцій та психологічного впливу. Інформаційна війна стала складовою сучасного геополітичного середовища, а розуміння її принципів стає ключовим для захисту національної безпеки та стабільності.

1.2. Політологічний аспект інформаційних війн

Інформаційні кампанії значно впливають на політичні процеси, формуючи громадську думку та визначаючи сприйняття подій. Цей вплив може бути як позитивним, сприяючи інформованості та участі громадян, так і негативним, спотворюючи факти та сприяючи маніпуляціям. Інформаційні кампанії також впливають на виборчі процеси, формуючи переконання та відносини між політичними силами [51].

Більш того, інформаційні кампанії створюють атмосферу публічного дебату та впливати на агенду обговорень. Інтернет та соціальні мережі, зокрема, розширюють можливості для розповсюдження інформаційних впливів, але водночас створюють і простір для поширення дезінформації.

Це має серйозні наслідки для стабільності політичних систем, оскільки формування громадської думки може бути спрямоване зокрема на пряму. Держави та політичні групи активно використовують інформаційні технології для досягнення своїх цілей, що може призводити до сприйняття необ'єктивної чи вигідної для них інформації громадськістю.

Цей вплив інформаційних кампаній також викликає події масової активності, такі як протести чи рухи громадян. Політичні лідери та партії активно користуються медіа для підсилення свого впливу на громадську думку та формування певного образу.

У цьому контексті важливо визнати роль громадян у критичному аналізі інформації, адже критичне мислення та обізнаність є ключовими для

збалансованого розуміння політичних подій. Сучасне суспільство повинно активно шукати надійні джерела інформації та бути готовим відрізняти факти від дезінформації, щоб забезпечити стійкі політичні процеси та ефективну демократію.

Розповсюдження дезінформації стає все більш важливою складовою інформаційних воєн, де країни чи групи використовують медіа та інші інформаційні засоби для досягнення своїх політичних чи стратегічних цілей. Це може включати спотворення фактів, маніпуляції громадською думкою, атаки на кіберпростір, а також використання соціальних мереж для розповсюдження дезінформації [33].

Ці інформаційні втручання мають різноманітні цілі, включаючи вплив на виборчі процеси, підрив стабільності суспільства, або навіть створення хаосу та паніки. Боротьба з дезінформацією вимагає спільних зусиль влад, громадськості та технологічних компаній для виявлення та протидії цьому явищу, забезпечуючи при цьому свободу слова та доступ до об'єктивної інформації.

Крім того, інформаційна війна включає в себе використання ботів та штучного інтелекту для автоматизованого поширення дезінформації, а також створення вигляду широкої громадської підтримки чи обурення навколо певних тем. Це сприяє зміні громадської думки та впливати на політичні рішення.

Глобалізація та зростання інформаційних технологій роблять сучасні суспільства більш вразливими до таких втручань. Заходи кібербезпеки, розвиток медіаграмотності та міжнародна співпраця стають ключовими елементами в протистоянні інформаційним війнам та забезпеченні стійкості політичних систем.

Маніпуляції громадською думкою грають важливу роль у сучасних інформаційних війнах. Це включає в себе розповсюдження фейкових новин, маніпулювання соціальними мережами, атаки на репутацію та інші техніки, спрямовані на вплив на переконання та перспективи громадськості.

Зокрема, використання психологічних методів та вплив на емоції змінює сприйняття подій та сутностей. Ці маніпуляції використовуються для створення певного образу ворога чи конфлікту, залучення громадськості до підтримки військових або політичних дій, а також для створення враження загрози чи необхідності конкретних заходів [66].

Протистояння маніпуляціям громадською думкою вимагає розвинених медіаграмотності, критичного мислення та виваженості при оцінці інформації. Громадяни, медіа та органи влади повинні працювати разом для виявлення та відвернення таких маніпуляцій.

Також важливим аспектом маніпуляцій громадською думкою є здатність здійснювати таргетовану рекламу та інформаційні кампанії, спрямовані на конкретні аудиторії. Використання персональних даних та аналітика поведінки може дозволити точно підбирати повідомлення, що максимально впливають на конкретні групи людей.

Зокрема, соціальні мережі і онлайн-платформи, збираючи великі обсяги даних про користувачів, можуть стати ефективним інструментом для спрямованих маніпуляцій. Захист від цього вимагає впровадження строгих правил використання особистої інформації, а також розвитку технологічних засобів для виявлення та усунення неправомірного впливу на громадську думку.

В інформаційних війнах використання інформації для досягнення політичних цілей набуває різноманітних форм. Це може включати розповсюдження дезінформації для порушення громадської думки, зміна виборчих результатів через кібератаки чи маніпуляції соціальними мережами, а також використання кіберзброї для атак на інформаційні системи [39].

Стеження за даними та аналітика дозволяють визначати слабкі точки в супротивницьких системах та генерувати цілеспрямовані впливові заходи. Також, аналіз громадської думки через медіа та соціальні мережі може

допомагати визначати стратегії впливу на опозицію чи конкретні групи населення.

Захист від такого використання інформації передбачає розробку ефективних кіберзаходів, кіберзахисту та механізмів контролю за розповсюдженням дезінформації. Міжнародна співпраця також є ключовою для протидії цьому явищу, оскільки інформаційні війни часто перетинають національні межі.

Пропаганда грає важливу роль у складових інформаційних війн, використовуючи різні засоби для впливу на громадську думку та формування певного образу подій. В інформаційних війнах пропаганда використовується для сприяння певним політичним чи військовим цілям [74].

Це включає в себе розповсюдження однобічної чи спотвореної інформації через різні медійні канали, використання соціальних мереж для масового впливу та створення сприятливого настрою серед громадськості. Пропаганда також використовує символіку, образи та риторику для формування емоційного ставлення громадськості до певної ситуації чи події.

Протидія пропаганді вимагає критичного мислення громадськості, розвитку медіаграмотності та виявлення штучно створених образів. Також важливою є роль незалежних медіа та фактчекінгових організацій у розкритті маніпуляцій та наданні достовірної інформації.

Поряд з цим, інформаційна війна включає в себе використання технологій для масштабного поширення пропагандистських матеріалів. Інтернет та соціальні мережі надають можливість оперативно впливати на громадську думку шляхом великомасштабного розповсюдження пропагандистських контенту.

Кібератаки та хакерські групи також задіяні у введенні аспектів пропаганди в інформаційні війни. Зокрема, вони атакують медіа, змінювати інформаційний контент, або використовувати інші технічні методи для розповсюдження свого впливу.

В реакції на пропагандистські втручання важливо вдосконалювати кіберзахист, вдосконалювати алгоритми виявлення дезінформації та сприяти обміну інформацією на міжнародному рівні для ефективної протидії цьому явищу.

Кібератаки грають ключову роль у сучасних інформаційних війнах, які використовують технології для досягнення політичних, економічних чи військових цілей, зокрема [20; 76]:

- руйнування інфраструктури. Кібератаки можуть спрямовуватися на інформаційні системи, електронні мережі чи комунікаційні засоби для порушення роботи супротивника та створення хаосу;

- дезінформація та маніпуляції. Шляхом вторгнення в мережі та соціальні мережі, кіберзлочинці можуть розповсюджувати дезінформацію, спотворювати факти чи впливати на громадську думку;

- шпигунство. Кібератаки можуть бути спрямовані на отримання доступу до конфіденційної інформації, такої як державні секрети, військові стратегії чи економічні дані;

- кіберсаботаж. Атаки можуть бути призначені для порушення виробництва, транспорту чи інших критичних інфраструктурних систем, що може мати серйозні наслідки для функціонування країни чи організації;

- психологічний тиск. Систематичні кібератаки можуть створювати психологічний тиск на супротивника, викликаючи невизначеність та нервозність.

Захист від кібератак передбачає розвиток кіберзахисту, моніторингу кіберпростору та ефективних стратегій виявлення та реагування на подібні загрози. Міжнародна співпраця також важлива для ефективної боротьби з кіберзлочинністю в інформаційних війнах.

Соціальні мережі відіграють важливу роль у формуванні політичного нарративу в інформаційних війнах, зокрема [2; 29]:

– розповсюдження дезінформації. Соціальні мережі дозволяють швидко та ефективно поширювати дезінформацію, спотворювати факти та впливати на громадську думку;

– мікротаргетинг та персоналізована реклама. За допомогою аналітики та алгоритмів соціальні мережі можуть точно визначати цільові аудиторії для політичних повідомлень, реклами та дезінформації;

– створення та підтримка груп тиску. Інформаційні кампанії можуть мобілізувати прихильників через створення та підтримку груп тиску або активістських об'єднань;

– вплив на обговорення. Активне участь у групах, форумах та обговореннях дозволяє формувати атмосферу та напрямок публічного дискурсу;

– створення враження підтримки або обурення. Підробка або активізація облікових записів може створювати враження широкої підтримки чи обурення щодо певних подій.

Вплив на соціальні мережі в інформаційних війнах наголошує важливість розвитку медіаграмотності, критичного мислення та прозорості в роботі соціальних платформ. Також важлива міжнародна співпраця для спільного протистояння цим викликам.

Один із прикладів інформаційної війни у XXI столітті — це російське втручання у вибори, зокрема вибори президента Сполучених Штатів Америки у 2016 році. Російські хакерські групи, зокрема "Фантомне байдуже", за допомогою кібератак отримали доступ до різноманітних інформаційних систем та поширювали дезінформацію через соціальні мережі. Вони створювали фейкові акаунти, розповсюджували меми та статті, що сприяли певним політичним переконанням. Ці дії призвели до підвищення напруги в американському суспільстві, спричинили розколи між різними соціальними групами та вплинули на сприйняття обговорюваних питань. Цей приклад підкреслює потужний вплив інформаційних втручань на політичні процеси та демократичні інституції [45].

Починаючи з 2014 року (з початку російської збройної агресії проти України) Росія впроваджує широкомасштабні інформаційні втручання у внутрішні справи України, поєднуючи пропаганду з кібератаками.

Російські медіа та інтернет-платформи активно розповсюджують дезінформацію щодо подій на території України та внутрішніх справ країни. Вони використовують вигадані історії, спотворюють факти та створюють негативний образ українських владних структур. Російські кібергрупи ведуть кібератаки на українські урядові та військові об'єкти. Наприклад, атаки на критичну інфраструктуру, включаючи енергетичні об'єкти та комунікаційні системи. Крім того, соціальні мережі використовуються для поширення антиукраїнської пропаганди та для мобілізації російської та української аудиторій під певними політичними або соціальними слоганами [68].

Ці дії створюють нестабільність, підривають довіру до українських владних структур та поглиблюють соціальні розколи. У відповідь на ці виклики, Україна активно працює над кіберзахистом, розвитком медіаграмотності та виявленням дезінформації. Міжнародна співпраця в цьому питанні також є важливою для ефективності протидії інформаційним втручанням.

Отже, політика відіграє ключову роль в інформаційних війнах, адже вона визначає стратегії, цілі та методи впливу на громадську думку та міжнародне сприйняття. Політичні лідери та партії формують стратегії використання інформації для досягнення своїх політичних цілей, будь то виборчий успіх, формування громадської думки чи створення сприятливого образу. Політики активно використовують медіа, включаючи соціальні мережі, для розповсюдження своїх повідомлень, маніпуляцій громадською думкою та взаємодії з виборцями.

Крім того, держави використовують інформаційні війни для захисту своїх національних інтересів, включаючи створення образу ворога або ведення кампаній дезінформації. Держави використовують інформаційні війни для впливу на міжнародні відносини, створення образу держави чи

викликання підтримки чи обурення. Політичні рішення визначають напрямок кібероперацій, таких як кібератаки чи кібершпигунство, з метою досягнення стратегічних цілей.

У контексті інформаційних війн важливо впроваджувати етичні стандарти, прозорість та ефективний кіберзахист для забезпечення стабільності та правдивості інформаційного простору.

1.3. Зв'язок між політикою та інформаційною війною

Політика та інформаційна війна взаємодіють, оскільки політичні сили використовують інформаційні засоби для формування думок громадськості, впливу на рішення та маніпулювання громадською думкою. Інформаційна війна включає розповсюдження дезінформації, кібератаки, а також використання соціальних мереж для впливу на політичні процеси. У свою чергу, політика визначає стратегії використання інформаційних ресурсів для досягнення політичних цілей [7].

Політичні сили використовують інформаційні канали для маніпулювання громадською думкою, створення певного образу політичних опонентів або навіть дискредитації опозиційних груп. Це може призвести до спотворення обговорення суспільних питань та впливу на виборчі процеси.

З іншого боку, інформаційна війна спрямована на дестабілізацію політичної ситуації в певній країні чи регіоні, викликаючи невпевненість у суспільстві та ослаблюючи політичні інституції. Це може служити інтересам зовнішніх акторів, які бажають підірвати стабільність у конкретному регіоні.

Ця взаємодія також має глибокий вплив на міжнародні відносини. Інформаційні кампанії спрямовані на формування образу країн чи регіонів на світовій арені, впливаючи на їх міжнародний статус, економічні відносини та політичні альянси.

Зокрема, інформаційна війна використовується для розпалювання міжнаціональних конфліктів або, навпаки, для підтримки дипломатичних

ініціатив. Держави використовують цей інструментарій для створення сприятливих умов для своєї зовнішньої політики чи для дезінформації конкурентів.

Все це підкреслює важливість розуміння та контролю інформаційного простору в сучасному світі, де обмін інформацією впливає на політичні, економічні та соціокультурні аспекти суспільства.

Зокрема, розвиток технологій та соціальних мереж додав значущості інформаційній війні. Масштабне розповсюдження і фільтрація інформації через ці канали має величезний вплив на глобальну громадську думку. Особливо важливою стає кібербезпека в контексті інформаційної війни, оскільки кібератаки спрямовуються як на політичні інституції, так і на звичайних громадян. Забезпечення надійності інформаційних систем стає ключовим завданням для урядів та міжнародних організацій.

Крім того, інформаційна війна впливає на внутрішню політичну стабільність країн. Маніпуляція інформацією сприяє поширенню фейкових новин та конспірологічних теорій, що викликає довіру громадськості до власних урядів та інституцій [48].

Також важливою стає роль міжнародних організацій та спільнот у боротьбі з інформаційною війною. Розвиток міжнародних стандартів та стратегій сприяє ефективнішій протидії дезінформації та кіберзагрозам, зміцнюючи кібербезпеку та інформаційну резилієнтність на рівні країн та глобально. У світі, де інформаційні потоки стають ключовим чинником формування світових подій, важливо розвивати стратегії та механізми для ефективного управління інформацією, забезпечуючи безпеку та стабільність.

Важливим є розвиток медіаграмотності серед громадян. Навички аналізу інформації, визначення надійних джерел та вміння розпізнавати дезінформацію стають необхідними для сучасного суспільства. Освіта та просвіта щодо цих аспектів відіграють ключову роль у зменшенні вразливості до інформаційного впливу. Крім того, співпраця міжнародних партнерів у сфері кібербезпеки та обмін даними сприяють швидкій реакції на

кіберзагрози та ефективній координації зусиль у протидії інформаційній війні.

Також важливо розглядати етичні аспекти використання інформаційних технологій у політичних процесах. Забезпечення прозорості та відкритості в області політичної інформації допомагає зменшити можливість маніпуляцій та дезінформації.

Однак, у зусиллях боротьби з інформаційною війною, слід уникати порушення прав свободи слова та вираження думки. Збалансований підхід, який сприяє вільному обміну інформацією, але при цьому запобігає її зловживанню, є ключовим для забезпечення демократії та прав людини в цьому цифровому світі [62].

Отже, інформаційна війна та політика взаємодіють на багатьох рівнях, визначаючи сучасну політичну реальність. Їхня взаємодія вимагає комплексного підходу, що враховує технологічні, соціокультурні та етичні виміри. Взаємодія між політикою та інформаційною війною формує новий вимір влади та впливу, визначаючи розвиток світової політичної арени в епоху цифрових технологій.

Таким чином, взаємодія між політикою та інформаційною війною визначається боротьбою за контроль над інформацією та її впливом на формування політичного ландшафту. Загалом, врахування взаємодії політики та інформаційної сфери вимагає комплексного підходу, який обов'язково враховує технологічний, соціальний та міжнародний контексти.

РОЗДІЛ 2

ПОЛІТИЧНІ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

2.1. Геополітичні мотиви проведення інформаційних війн

Геополітичні мотиви проведення інформаційних війн часто пов'язані з бажанням впливати на громадську думку, дестабілізувати чи впливати на політичні процеси в інших країнах. Це включає зусилля з метою зміни сприйняття подій, створення дезінформації або підтримки внутрішніх або зовнішніх політичних агент [16].

Також інформаційні війни використовуються для формування образу ворога або конкурента, зокрема з метою виправдання внутрішніх або зовнішніх політичних дій. За допомогою масштабної розповсюдження дезінформації або маніпуляцій засобами масової інформації можна суттєво вплинути на виборчі процеси, дипломатичні відносини та загальну стабільність у регіонах.

Мотивації інформаційних війн виникають із стратегічних амбіцій, економічних інтересів, або впливу на ключові технологічні чи енергетичні ресурси. Зростання цифрового впливу робить ці аспекти все більше значущими у сучасному світі.

Також існує прагнення контролювати інформаційні потоки для формування певної національної або ідеологічної картини світу. Влада використовує інформаційні війни для підтримки свого внутрішньополітичного легітимітету або, навпаки, для підриву чужоземних режимів.

Засоби масової інформації та соціальні мережі стають суттєвими інструментами у цьому контексті, адже вони здатні ефективно розповсюджувати ідеї та впливати на громадську думку. Завдання інформаційних війн включає не лише вплив на зовнішню політику, але й формування внутрішньої дискусії та ставлення громадян до різних суспільних питань [23].

Деякі держави використовують інформаційні війни для створення атмосфери невизначеності та хаосу в інших регіонах, що може служити їх власним стратегічним цілям. Це включає спроби роз'єднання союзників або конкурентів, а також вплив на глобальні геополітичні баланси. Крім того, інформаційні війни використовуються для кібершпигунства та кібератак, спрямованих на отримання конфіденційної інформації або завдання шкоди важливим інфраструктурним об'єктам.

Інформаційні війни слугують для підривання довіри до демократичних інститутів та процесів, викликаючи сумніви у виборчій системі чи дії влади. Це має далекосяжні наслідки, такі як підняття екстремізму, соціальних конфліктів та загрози національній безпеці.

Крім того, інформаційні війни використовуються для зміни перцепційних рамок, дефініцій загроз та стратегічних інтересів. Це може допомагати в освоєнні нових ринків чи розширенні впливу на регіональному чи глобальному рівні. Зростання цифрової та інформаційної залежності суспільств робить інформаційні війни більш важливими та впливовими засобами ведення сучасних конфліктів.

Один із геополітичних мотивів для проведення інформаційної війни може бути спроба держави впливати на внутрішні політичні події в іншій країні для досягнення своїх стратегічних інтересів. Наприклад, держава може розповсюджувати дезінформацію або маніпулювати соціальними мережами, щоб підтримати або послабити певні політичні сили або рухи, які відповідають чи протистоять її інтересам [77].

Такі дії мають великий вплив на внутрішні справи країни, призводячи до змін у владних структурах, політичних рішеннях або суспільних настроях. Це стає одним із засобів впливу на геополітичну динаміку та забезпечення власної безпеки та інтересів у світі.

У XXI столітті прикладом геополітичних мотивів для проведення інформаційної війни є втручання деяких держав у внутрішні справи інших країн з метою зміни різноманітних аспектів політичного, економічного та

соціокультурного ландшафту. Наприклад, російське втручання в українські справи, особливо в контексті анексії Криму та підтримки конфлікту на сході України, а потім і період повномасштабного вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 року.

Це включає розповсюдження дезінформації через російські медіа, кібератаки, а також підтримку різних груп та рухів для створення внутрішньополітичних розбіжностей та нестабільності. Метою російської інформаційної війни є не лише захистити власні стратегічні інтереси, а й вплинути на геополітичні обставини та забезпечити власний вплив в Україні.

Інший приклад в XXI столітті - кампанії Китаю для впливу на глобальну інформаційну сцену. Китай вкладає значні ресурси у створення власних медіа, в тому числі міжнародних новинних агентств і платформ для зовнішньої пропаганди. Це спрямовано на формування позитивного образу Китаю, приховання конфліктів чи проблем, а також активне впливання на глобальні перцепції щодо ключових подій та тем [54].

Така інформаційна стратегія дозволяє Китаю зберігати та зміцнювати своє геополітичне впливове положення, особливо в контексті конкуренції з іншими світовими супердержавами. У цьому випадку, інформаційні війни використовуються як інструмент для досягнення глобальних геополітичних цілей та конкурентних переваг.

Інший сучасний приклад геополітичних мотивів інформаційної війни - конфлікт між Іраном та іншими державами, зокрема США та Ізраїлем. У цьому контексті бачимо використання кібератак, дезінформації та інших інформаційних засобів для реалізації геополітичних інтересів.

Зазначені держави взаємодіють інформаційно для підтримки своїх стратегічних позицій, впливу на регіональну стабільність та формування образу ворога чи союзника. Цей конфлікт також підкреслює роль інформаційних війн у сучасному геополітичному середовищі, де цифрові технології та медіа стають ключовими інструментами для досягнення політичних та стратегічних цілей.

Ще одним прикладом є інформаційні впливові кампанії у контексті конфлікту в Сирії. Різні суб'єкти конфлікту, такі як урядові сили, опозиційні групи та зовнішні актори, активно використовують інформаційні ресурси для формування образів та маніпулювання громадською думкою [22].

Це включає в себе дезінформацію щодо воєнних подій, масове використання соціальних мереж для пропаганди та маніпуляції настроями, а також кібератаки на медіа та інфраструктуру. Геополітичні мотиви в таких інформаційних кампаніях часто полягають у забезпеченні підтримки або дезавуванні конкретних політичних або військових груп для досягнення стратегічних цілей у регіоні.

Анексія Абхазії і Північної Осетії, здійснена Росією, мала ряд геополітичних мотивів. Одним з ключових факторів було бажання Кремля утримати вплив у регіоні та перешкоджати розширенню впливу Заходу, зокрема НАТО. Також контроль над цими територіями надає Росії стратегічний доступ до Чорного моря та підсилює її позиції в Кавказькому регіоні.

Додатковим геополітичним аспектом є енергетична стратегія Росії. Крім того, області Абхазії та Північної Осетії розташовані в прикордонній зоні, що важливо для безпеки Росії. Анексія цих територій може бути також розглядатися як спроба контролювати етнічні конфлікти та зберігати вплив у сусідніх країнах, зокрема Грузії [60].

Деякі аналітики [3; 49] вбачають у геополітичних діях Росії в Абхазії та Північній Осетії спробу забезпечити безпеку своїм етнічним співгромадянам, враховуючи значну російську національну меншину в цих регіонах. Також, контроль над цими територіями дозволяє Росії використовувати їх як засіб тиску на сусідні країни та зміцнювати свою геополітичну позицію в рамках світової арени.

Крім того, геополітичний аспект анексії Абхазії та Північної Осетії може бути пов'язаний із стратегією забезпечення доступу до природних ресурсів, таких як водні та енергетичні резерви в цих регіонах. Контроль над

цими ресурсами має важливе значення для економічного розвитку та енергетичної незалежності Росії. Такі дії сприяють й підтримці стратегічних інтересів Росії в його найближчому геополітичному оточенні.

Геополітичний мотив інформаційної війни між Ізраїлем та Палестиною пов'язаний з боротьбою за громадську думку та міжнародну підтримку. Обидві сторони намагаються контролювати інформаційний простір, щоб формувати впливати на світову спільноту.

Ізраїль використовує інформаційну війну для захисту своєї репутації, роз'яснення своїх дій у контексті безпеки та виправдання своїх стратегічних рішень. З іншого боку, Палестина використовує інформаційну війну для звернення до міжнародної спільноти, привертання уваги до вирішення питань щодо окупації та прав людини. Це включає в себе використання соціальних мереж, медіа та інших засобів комунікації для впливу на громадську думку та створення певного образу конфлікту в світовому суспільстві [72].

Крім того, інформаційна війна слугує засобом психологічного тиску та маніпуляцій у вирішенні конфлікту. Обидві сторони спрямовують інформаційні кампанії на формування образів ворога чи загрози, щоб мобілізувати своє населення та отримати підтримку як внутрішню, так і ззовні.

Також інформаційна війна є інструментом для ведення дипломатичного тиску та впливу на міжнародні відносини. Контроль над інформацією та її представленням визначає, як світова спільнота реагує на конфлікт та чи призначає відповідальність тій чи іншій стороні.

Отже, інформаційна війна в збройному конфлікті між Ізраїлем та Палестиною є складовою стратегії впливу та спробою контролювати міжнародне сприйняття подій у регіоні.

Ще однією важливою ареною геополітичних інформаційних конфліктів є питання кібербезпеки та кібервійни. Держави ведуть інформаційні операції

для кібершпигунства, кіберсаботажу та інших кібератак, спрямованих на важливі об'єкти в інших країнах.

Прикладом може служити кібератака на інфраструктуру чи електронні системи інших країн з метою завдання шкоди, витоку конфіденційної інформації чи відсічення доступу до критичних ресурсів. Це стає не лише засобом ведення геополітичних суперництв, а й стратегічним інструментом для забезпечення національної безпеки та вибору власного впливу в кіберпросторі.

Отже, геополітичні мотиви відіграють ключову роль у формуванні та проведенні інформаційних воєн. Країни використовують ці воєнні стратегії для досягнення своїх політичних чи економічних цілей, маніпулюючи інформацією для впливу на своїх конкурентів чи опонентів. Географічне положення, енергетичні ресурси, територіальні конфлікти - все це може бути використано для визначення напрямку та масштабу інформаційних атак.

У сучасному світі, де інформація стала ключовим ресурсом, геополітичні мотиви у інформаційних війнах також пов'язані з конкуренцією за геополітичний вплив та контроль над обчислювальними ресурсами. Країни використовують дезінформацію, кібератаки та інші засоби для підірвання стабільності чи маніпуляції громадською думкою, щоб змінити стратегічне середовище на свою користь. Геополітичні інтереси визначають об'єкти інформаційної війни: від дискредитації опонента до зміни політичного курсу в іншій країні. Це наголошує на важливості кібербезпеки, стратегічного аналізу та адаптації до геополітичного середовища, що постійно змінюється.

Таким чином, геополітичні мотиви в інформаційних війнах також впливають на обґрунтування обраної мети атаки. Країни використовують інформаційні впливові кампанії для формування міжнародного сприйняття подій, використовуючи медіа та соціальні мережі. За допомогою цього вони можуть спрямовувати увагу громадськості, змінювати ставлення до конфліктів або приховувати власні дії.

Геополітичні конфлікти стимулюють розвиток технологій в сфері кібербезпеки та інформаційної війни. Країни активно шукають нові методи та засоби для ведення інформаційних операцій, і це сприяє технологічному змаганню та інноваціям у цих сферах.

2.2. Вплив інформаційних війн на політичну стабільність країн

Політична стабільність держави - це умова, коли політична система функціонує без суттєвих порушень, конфліктів чи неспокою. Це включає передбачуваність влади, ефективність управління та здатність вирішувати конфлікти мирними засобами. Політична стабільність є важливою для розвитку країни, її економічного зростання та добробуту населення. Політична стабільність держави є важливим фактором для її розвитку та добробуту громадян. Вона забезпечує спокій і передбачуваність в суспільстві, сприяє ефективній роботі уряду та розвитку економіки [65].

Політична стабільність також сприяє зміцненню інституційної системи, забезпечує правову впорядкованість та захищає права громадян. Країни з стабільною політичною ситуацією часто приваблюють інвестиції та сприяють розвитку соціальних програм. З іншого боку, нестабільність викликає економічні труднощі, політичні конфлікти та загрожує загальній безпеці.

Дезінформація серйозно підриває політичну стабільність країни, спричиняючи недовіру громадян до влади, викликаючи конфлікти та розбрат у суспільстві. Неправдива інформація може впливати на виборчі процеси, зміщуючи вагу голосів та спотворюючи образи політичних діячів. Боротьба з дезінформацією та підвищення медіаграмотності громадян стають важливими аспектами для збереження політичної стабільності.

Крім того, дезінформація викликає напруженість між різними соціокультурними групами, поглиблюючи розділи в суспільстві. Політична

нестабільність виникає внаслідок масового поширення фейків та маніпуляційної інформації, що порушує сприйняття реальних подій.

Дезінформація також є інструментом для маніпулювання громадською думкою, зокрема в часи кризи чи виборчих кампаній. Влада повинна активно працювати над виявленням та відвертанням таких впливових спроб, а також розвивати механізми фактчекінгу та відкритості інформації.

Наслідки дезінформації виявляються в економічній сфері через втрату інвестиційної привабливості та зниження довіри бізнес-середовищу. Крім того, дезінформація впливає на прийняття рішень владою, надаючи неправильну основу для формулювання стратегій та політики [34].

Зміцнення медіаграмотності серед громадян та впровадження прозорих механізмів роботи ЗМІ є ключовими чинниками у протидії дезінформації. Важливо також підтримувати незалежність ЗМІ та розвивати механізми саморегулювання журналістського співтовариства.

Додатковим важливим аспектом в управлінні дезінформацією є здатність влади та громадян розрізнити свободу висловлювання від поширення шкідливої дезінформації. Забезпечення вільного доступу до інформації, при цьому борючись із зловживанням цією свободою, виступає важливим завданням для суспільства.

Технологічні рішення, такі як алгоритми виявлення та фільтрації дезінформації в Інтернеті, також відіграють ключову роль у зменшенні її впливу. Розвиток цифрових навичок серед громадян та забезпечення безпеки Інтернет-простору стають необхідними елементами цього процесу.

Узгоджена діяльність у сфері кібербезпеки та обмін інформацією між країнами робить більш ефективними заходи протидії кіберзагрозам та дезінформації.

Забезпечення прозорості фінансових потоків до ЗМІ та політичних кампаній виявляється ефективним заходом, оскільки це дозволяє відстежувати можливі джерела впливу та маніпуляцій. Розвиток

міжнародних стандартів щодо інформаційної безпеки та відповідальності в мережі полегшує боротьбу з кіберзагрозами.

Важливою є також активна участь громадян у виявленні та спростуванні дезінформації. Сприяння розвитку критичного мислення та аналітичних навичок серед населення сприяє зниженню вразливості до маніпуляцій та поширення фейкових інформаційних повідомлень.

Росія використовує поширення дезінформації як елемент війни проти України, спрямованої на вплив на політичну стабільність та громадську думку. Російські медіа та соцмережі широко використовуються для поширення неправдивої інформації, що спричиняє недовіру до українських інституцій, політичних діячів та подій. Російська пропаганда активно створює та поширює фейкові новини та історії, спрямовані на зміну сприйняття подій у суспільстві та формування негативного образу України [64].

Крім того, має місце використання історичних моментів для впливу на громадську думку та виправдання агресивних дій. Росія посилює зусилля з створення альтернативних наративів, які відрізняються від офіційних фактів та подій.

У відповідь на ці загрози Україна вдосконалює свою систему кібербезпеки, зміцнює механізми виявлення та протидії дезінформації, а також активно співпрацює з міжнародними партнерами. Міжнародне співробітництво та підтримка громадян у розрізненні правдивої інформації від дезінформації є важливими елементами у протидії впливовим кампаніям.

Таким чином, вирішення проблеми дезінформації вимагає спільних зусиль громадян, влади, технологічних компаній та міжнародних організацій для створення стійкого та надійного інформаційного середовища. Загалом, ефективна боротьба з дезінформацією вимагає комплексного підходу, що охоплює освіту, регулювання, технологічні інновації та співпрацю на різних рівнях — від локального до міжнародного. Узгоджена міжнародна діяльність

також важлива, оскільки дезінформація може мати глобальний характер та викликати не лише внутрішні, а й міжнародні конфлікти.

Кібератаки значно підривають політичну стабільність країни, маючи різноманітні негативні наслідки. Вони спричиняють втрату конфіденційної інформації, завдати шкоди критичним інфраструктурним об'єктам, а також впливати на політичні процеси. Кібератаки спрямовані на виборчі системи, політичні партії чи урядові установи, викликаючи сумніви в легітимності влади.

Крім того, кіберзагрози створюють загальний клімат невпевненості та тривожності серед населення. Вони викликають економічні труднощі, адже атаки на фінансові системи чи підприємства можуть мати серйозні наслідки для економіки.

Слід зазначити, що кібератаки мають значний вплив на міжнародні відносини країни. Якщо кіберзагроза виходить за межі національних кордонів, вона призводить до напруження відносин з іншими країнами або навіть провокує кіберконфлікт.

Додатковим аспектом є необхідність залучення та підготовки кадрів у сфері кібербезпеки. Розвиток висококваліфікованих фахівців, які здатні виявляти, запобігати та реагувати на кіберзагрози, грає ключову роль у створенні стійкої кібербезпечної інфраструктури.

Застосування технологій штучного інтелекту (ШІ) та аналізу великих даних в кібербезпеці полегшує виявлення незвичайних паттернів та підозрілих активностей. Розробка і впровадження інноваційних рішень у цій сфері підвищує рівень захисту від кіберзагроз.

Крім того, важливою є активна співпраця з приватним сектором, оскільки багато критичних інфраструктур та технологій перебувають у його власності. Партнерство між урядом, бізнесом і академічними установами сприяє обміну інформацією та швидкому реагуванню на кіберзагрози.

Росія використовує кібератаки як ефективний інструмент впливу на політичну стабільність України у контексті російсько-української війни.

Російські кібератаки спрямовані на критичну інфраструктуру України, таку як енергетика та телекомунікації. Ці атаки призводять до великих збоїв та надзвичайних ситуацій, що впливають на економіку та повсякденне життя громадян. Російські хакерські групи здійснюють атаки для отримання конфіденційної інформації, що використовується для політичного шантажу або маніпуляцій.

Російські кіберактивісти та хакерські групи застосовують соціальні мережі та Інтернет-платформи для поширення дезінформації, метою якої є вплив на громадську думку та політичні процеси в Україні. Російські хакерські групи нападають на державні веб-сайти та інші інформаційні ресурси, щоб впливати на доступність та достовірність інформації, що розповсюджується внутрішньо та міжнародно [43].

У відповідь на це Україна вдосконалює свою кібербезпеку, впроваджує заходи для захисту критичної інфраструктури, розвиває кіберрезильність та співпрацює з міжнародними партнерами. Крім того, підвищення кіберсвідомості серед громадян та підтримка прозорих механізмів відповіді на кіберзагрози стають важливими елементами стратегії протидії кіберзагрозам від дій росіян.

Таким чином, важливою частиною ефективної боротьби з кібератаками є розробка та впровадження сучасних кіберстратегій та політик кібербезпеки. Заходи з попередження та відповіді на кіберзагрози повинні бути інтегрованими, маючи на увазі широкий спектр можливих сценаріїв атак. У відповідь на кіберзагрози, важливо також розвивати міжнародні стандарти та механізми співпраці для обміну інформацією та спільної реакції на кіберінциденти. Лише через спільні зусилля країн та міжнародних організацій можна забезпечити ефективну кібербезпеку та зменшити загрозу для політичної стабільності.

Для забезпечення політичної стабільності важливо розвивати високий рівень кібербезпеки, впроваджувати ефективні механізми виявлення та відповіді на кіберзагрози, а також підвищувати кіберрезильність суспільства

та владних структур. Міжнародна співпраця також важлива для обміну інформацією та спільного протидії кіберзагрозам. Міжнародне співробітництво у сфері кібербезпеки та обмін даними про кіберзагрози стають необхідними для ефективної боротьби із загрозами, які можуть мати вплив на політичну стабільність країни. Урядам слід активно працювати над підвищенням освіченості громадськості щодо кібербезпеки, щоб створити свідоме та відповідальне Інтернет-середовище.

Використання соціальних мереж для впливу на політичну стабільність країни може мати значущі наслідки, що проявляється в наступному [4; 27]:

– розповсюдження дезінформації. Зловживання соцмережами для поширення фейків та маніпуляційної інформації спричиняє сплутаність серед громадян, порушити довіру до влади та сприяти виникненню соціальних конфліктів;

– мікротаргетинг та персоналізована реклама. Використання алгоритмів для направленої впливу на конкретні групи громадян зміщує політичні погляди та створювати "фільтруючі бульбашки", де люди отримують обмежений обсяг інформації;

– маніпуляція громадською думкою. Соцмережі використовуються для створення та підтримки фейкових облікових записів, а також для псевдоактивності, що може створювати враження масової підтримки або протестів;

– координація пропагандистських кампаній. Зловживання соцмереж може дозволяти організаціям або іноземним агентам координувати пропагандистські кампанії, спрямовані на підрив стабільності та вплив на політичні процеси.

У контексті російсько-української війни Росія використовує соціальні мережі як ефективний інструмент для впливу на політичну стабільність України у контексті російсько-української війни, зокрема [13; 56]:

– розповсюдження дезінформації. Російська пропаганда активно використовує соцмережі для поширення дезінформації, спрямованої на зміну

громадської думки та створення негативного образу України. Це може включати фейкові новини, маніпульовані фотографії та інші способи маніпуляцій;

– мікротаргетинг та персоналізована реклама. Використання алгоритмів для направленої впливу на конкретні групи громадян, змінюючи їх погляди на політичні події та лідерів;

– створення фейкових акаунтів та ботів. Використання автоматизованих акаунтів для розповсюдження пропагандистських повідомлень, коментарів та реакцій з метою створення штучної підтримки або обговорення;

– псевдо активність. Спроби створення враження активності громадян або підтримки певних ідей за допомогою організованих онлайн-кампаній.

У відповідь на це Україна зосереджується на розвитку механізмів виявлення та протидії дезінформації, підвищує медіаграмотність громадян та вдосконалює свої кіберзаходи для захисту інформаційного простору. Міжнародне співробітництво також грає важливу роль у протидії цьому типу впливу.

Отже, для зменшення такого впливу важливо розвивати механізми виявлення та відповіді на дезінформацію, підвищувати медіаграмотність громадян та зміцнювати кібербезпеку соцмереж. Також важлива ефективна регуляція та міжнародне співробітництво для боротьби із складними викликами, які виникають в цьому контексті. Крім того, важливим є прозорість та відкритість соцмереж, сприянням аудиту алгоритмів та роботи з персональними даними. Також важливо регулювати фінансові потоки, що стосуються реклами та пропагандистських кампаній в соціальних мережах. Державам слід розробляти та впроваджувати стратегії кібербезпеки, спрямовані на захист від кіберзагроз та маніпуляцій в інтернеті. Також важливо розвивати сучасні методи аналізу даних для виявлення та відслідковування маніпуляцій.

Таким чином, громадяни мають бути обережними та критичними щодо інформації, яку вони споживають у соцмережах, і розвивати навички

перевірки достовірності даних. Освіта у галузі медіаграмотності є ключовою для забезпечення відповідального користування інтернетом та захисту від маніпуляцій. Додатковим кроком є розробка та впровадження механізмів транспарентності та відкритості у роботі соцмереж, таких як повідомлення про алгоритмічні зміни та визначення критеріїв рекламної платформи. Це може допомогти у розумінні, як працюють алгоритми та яким чином формується інформаційне середовище.

Важливо впроваджувати та вдосконалювати механізми раннього виявлення та реагування на маніпуляції у соцмережах, враховуючи існуючі та нові методи впливу. Це може включати в себе співпрацю з платформами соціальних мереж, використання технологій штучного інтелекту та аналізу великих даних.

Необхідно вдосконалювати законодавство та політику щодо кібербезпеки та захисту від дезінформації, враховуючи мінливий характер кіберзагроз. Це включає в себе розробку строгих норм та санкцій для тих, хто використовує соцмережі для дестабілізації політичної ситуації. Узгоджені зусилля на рівні національному та міжнародному співтоваристві є вирішальними для успішного протидії впливу на політичну стабільність через соцмережі.

Міжнародні актори, такі як держави, міжнародні організації та корпорації, можуть значно впливати на політичну стабільність країни. Наприклад, економічна допомога чи санкції, надані іншими країнами, впливають на економічну ситуацію та, відповідно, на стабільність. Політичний тиск чи підтримка з боку міжнародних союзників також може визначати внутрішню політичну обстановку [46].

Зокрема, втручання міжнародних акторів у внутрішні справи країни включає політичні та дипломатичні зусилля, спрямовані на врегулювання конфліктів чи зміну режиму. Міжнародні санкції можуть впливати на економічний розвиток та загальний рівень життя населення.

З іншого боку, підтримка міжнародних ініціатив та участь у спільних проєктах може сприяти політичній стабільності. Також важливо враховувати взаємодію країни з міжнародними організаціями, які можуть впливати на політичні та правові стандарти.

Також слід враховувати, що міжнародні актори можуть впливати на політичну стабільність через підтримку чи обговорення мирних процесів та вирішення конфліктів. Міжнародна співпраця у сфері безпеки та врегулювання конфліктів може сприяти зміцненню стабільності в країні.

Крім того, вплив міжнародних ЗМІ та громадськості на державну політику також може впливати на політичну стабільність. Міжнародна громадська думка може викликати реакцію та впливати на рішення керівництва країни.

Тож взаємодія з міжнародними акторами має значущий вплив на політичний ландшафт країни, формуючи її політичну та економічну долю. Загалом, роль міжнародних акторів у політичній стабільності країни є складною і залежить від багатьох факторів, таких як економічний стан, міжнародні відносини та внутрішні політичні процеси.

Отже, інформаційні війни значно впливають на політичну стабільність країн, порушуючи інформаційні простори та формуючи громадську думку. Дезінформація та маніпуляції призводять до втрати довіри до влади, конфліктів у суспільстві та загрози національній безпеці. Важливо розвивати медіаграмотність і зміцнювати кіберзахист, щоб зменшити вразливість перед інформаційними загрозами. Крім того, інформаційні війни можуть викликати політичну напругу, спровоковану розпалюванням конфліктів та розпалюванням соціальних розділів. Фальсифікація інформації спричиняє масову паніку, недовіру до інституцій та навіть впливає на результати виборів.

Для забезпечення політичної стабільності країни важливо вдосконалювати системи контролю за поширенням дезінформації, залучати громадськість до критичного мислення та підтримувати прозорість у

політичних процесах. Міжнародна співпраця також грає важливу роль у протидії глобальним інформаційним загрозам.

2.3. Роль інформаційних війн у зовнішніх відносинах

Медіа має значний вплив на формування глобального сприйняття через поширення інформації та керування увагою громадськості. У контексті інформаційних війн цей вплив може бути особливо суттєвим, оскільки засоби масової інформації можуть впливати на формування думок та перекручувати факти. Це може призвести до створення спотворених образів подій та впливати на погляди аудиторії на політичні або соціальні питання [6].

Крім того, медіа є важливим інструментом у формуванні психологічної атмосфери в суспільстві під час інформаційних конфліктів. Часто засоби масової інформації можуть висвітлювати події з певного кута зору, підсилюючи емоційні реакції та формуючи колективні настрої.

Цей вплив може мати як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, медіа може допомагати у свідомому розумінні подій і розширенні світогляду. З іншого боку, медіа може сприяти поширенню дезінформації та формуванню стереотипів, що загострює конфліктні ситуації.

Медіа також може впливати на глобальне сприйняття через формування образів країн, культур та груп людей. Стереотипи, які створюються чи посилюються медіа, можуть спотворювати реальність та впливати на міжнаціональні відносини. У сучасному світі інформаційні технології роблять інформаційне середовище ще більш складним, дозволяючи швидше поширювати ідеї та точки зору. Це може викликати не лише розуміння й підтримку, але і конфлікти та непорозуміння.

Важливо виховувати медіаграмотність, щоб грамотно оцінювати інформацію, розрізняти факти від думок та враховувати різноманітні погляди для збалансованого розуміння світу навколо. Слід враховувати різноманітні джерела інформації та розвивати критичне мислення, щоб ефективно

пізнавати та аналізувати інформацію, що надходить через медіа, особливо в умовах інформаційних війн.

Інформаційні платформи, такі як соціальні мережі, новинні сайти та інші онлайн-ресурси, мають значущий вплив на формування глобального сприйняття в умовах інформаційних війн. Ці платформи визначають те, якою інформацією ми ділимося та якою мірою ця інформація отримує вагу в глобальному контексті.

Алгоритми соціальних мереж та пошукових систем можуть створювати "фільтровані бульбашки", обмежуючи доступ до різноманітності точок зору. Це може призводити до утворення ізольованих груп і збільшувати ризик виникнення однобічного сприйняття подій. Інформаційні платформи роблять можливим швидке поширення інформації, що може викликати емоційні реакції та формувати публічну думку за короткий час. Це особливо актуально в контексті інформаційних війн, де швидкість може переважати над точністю [44].

Інформаційні платформи можуть бути використані для поширення дезінформації та фейків, що ускладнює завдання розрізнення правдивої інформації від неправдивої. Онлайн-платформи дозволяють глобальному співтовариству обмінюватися поглядами та інформацією. Однак це також може викликати конфлікти, особливо коли різні культурні контексти інтерпретують інформацію по-різному.

Інформаційні платформи можуть підкріплювати ефект підтвердження, сприяючи витримці власних переконань та уникненню контенту, який може суперечити нашим уявленням про світ. Це може створювати однобічне сприйняття подій та обмежувати розмаїття точок зору. Інформаційні платформи можуть бути інструментом для мобілізації громадськості в умовах інформаційних конфліктів. Соціальні мережі можуть сприяти об'єднанню людей або, навпаки, поглиблювати розколи в суспільстві.

Інформаційні платформи надають можливість цифрового активізму, дозволяючи громадськості висловлювати свої погляди та впливати на події в

режимі реального часу. Однак це також може призвести до цифрового шуму та перенасичення інформацією. Умови інформаційних війн підкреслюють важливість інформаційної безпеки. Зловживання інформацією може мати стратегічні наслідки, і ефективний контроль над інформацією стає ключовим аспектом в глобальному сприйнятті подій.

Громадськість стає активним учасником інформаційного простору, коли ділиться своїми поглядами та переживаннями через соціальні мережі. Це може впливати на формування глобального сприйняття, збільшуючи важливість голосу громадськості у порівнянні з традиційними джерелами інформації.

Інформаційні платформи пов'язані із різними культурними контекстами, інтерпретаціями та цінностями. Важливо враховувати цей аспект при аналізі інформації та реакцій глобальної громадськості. Такі платформи створюють нові виклики для реагування на транснаціональні проблеми, такі як пандемії, кліматичні зміни чи кіберзагрози. Здатність ефективно реагувати на ці виклики вимагає глобального сприйняття та спільних зусиль. Інтерактивність інформаційних платформ дозволяє глобальній аудиторії брати активну участь у діалозі. Такий двосторонній обмін може сприяти більшому розумінню та врегулюванню інформаційних конфліктів [53].

Розуміння цих аспектів допомагає визначити, як інформаційні платформи впливають на формування глобального сприйняття та як можна сприяти об'єктивному та інклюзивному розгляду подій у світі. Збалансоване та обізнане використання інформаційних платформ, разом із заохоченням критичного мислення, є важливим для того, щоб сформувані об'єктивне глобальне сприйняття в умовах інформаційних війн. Важливо враховувати ці аспекти та розвивати критичне мислення при взаємодії з інформаційними платформами, щоб уникнути впливу маніпуляцій та забезпечити об'єктивне розуміння подій.

Інформаційні війни можуть значно впливати на дипломатичні процеси у світі. Зловживання інформацією може порушити довіру між країнами та ускладнити ведення відкритого та конструктивного діалогу. Дипломатам слід бути особливо обережними при аналізі інформації та реагуванні на неї. Інформаційні атаки можуть викликати різкі реакції в міжнародному співтоваристві, що може впливати на дипломатичні відносини. Країни можуть шукати міжнародну підтримку або засуджувати агресивні дії у віртуальному просторі.

Загроза кібератак вимагає від дипломатичних служб розробки ефективних стратегій кібербезпеки та співпраці для захисту національних інтересів. Інформаційні війни можуть впливати на сприйняття країни в світі. Висвітлення конфліктів та дезінформація можуть впливати на репутацію, що може мати наслідки для дипломатичного статусу. Дипломатам доводиться більше уваги приділяти використанню соціальних мереж для комунікації та взаємодії з громадськістю. Це може бути інструментом для розповсюдження дипломатичних ініціатив, але також може стати майданчиком для дезінформації та атак [38].

Зростання кількості кіберзагроз може стати причиною для розгортання дипломатичних зусиль у напрямку розробки міжнародних угод та стандартів, спрямованих на забезпечення кібербезпеки. Дипломатичні процеси стикаються з новими викликами у зв'язку з розвитком кіберзброї. Питання визначення міжнародного права у віртуальному просторі та визнання кібератак як форми агресії стають актуальними.

Дипломатичні служби повинні активно використовувати інтернет для підтримки відкритого та прозорого діалогу з громадськістю. Ефективна комунікація в інтернеті дозволяє дипломатам долучати широку аудиторію та відстоювати національні інтереси.

Умови інформаційних війн вимагають визначення міжнародних норм та стандартів у сфері кібербезпеки. Дипломатичні зусилля мають спрямовуватися на створення міжнародних договорів та механізмів

реагування на кіберзагрози. Дипломатичні служби повинні активно співпрацювати із звідними службами для обміну інформацією та розвідкою у кіберпросторі. Спільні зусилля з попередження кіберзагроз та виявлення винних можуть покращити загальну кібербезпеку.

Дипломатичні служби повинні розробляти стратегії відповіді на дезінформацію, враховуючи важливість швидкого та об'єктивного врегулювання ситуацій, що можуть виникнути внаслідок інформаційних атак. З розвитком інформаційних технологій дипломатичні процеси стають більш транснаціональними. Співпраця у міжнародному форматі для вирішення кіберзагроз та зміцнення кібербезпеки важлива для уникнення конфліктів та забезпечення стабільності в глобальному масштабі.

В умовах інформаційних війн стає важливим розвивати кібердипломатію як напрямок дипломатичної діяльності. Це включає в себе використання кіберпростору для дипломатичних переговорів, вирішення конфліктів та формування позицій в кіберпросторі.

Дипломатам слід забезпечити необхідні навички та знання в сфері кібербезпеки та інформаційних технологій. Організації з метою дипломатичної служби повинні вдосконалювати програми навчання для адаптації до нових викликів. Для ефективного вирішення проблем, пов'язаних із кібербезпекою, дипломатичні процеси мають базуватися на прозорості та взаємодовірі. Відкритий обмін інформацією та співпраця сприяють створенню стійких відносин між країнами. Спільні ініціативи та форуми для обговорення кібербезпеки та вирішення проблем інформаційних війн можуть зміцнити дипломатичні стосунки. Міжнародні обговорення та співпраця сприяють розвитку спільних стратегій та стандартів [8].

Дипломатичні переговори та інформаційний обмін вимагають особливої уваги до кіберзахисту та збереження конфіденційності. Забезпечення безпеки обміну інформацією є ключовим елементом дипломатичних процесів. Дипломатичні служби повинні співпрацювати з приватним сектором для обміну інформацією та виявлення кіберзагроз.

Приватні компанії мають ключову роль у забезпеченні кібербезпеки, і їхні ініціативи можуть підтримати дипломатичний напрям у цьому напрямку.

В інформаційних війнах важливо враховувати культурний контекст та особливості мовної комунікації. Дипломатичні взаємодії повинні бути адаптовані до різних культур для ефективного спілкування. Для виявлення та вирішення кіберзагроз дипломатичні служби повинні вдосконалювати системи моніторингу та аналізу інформації. Це дозволяє швидше реагувати на події та враховувати нові виклики. Оскільки кіберзагрози можуть мати міжнародні наслідки, важливо розглядати концепцію кібердипломатичного імунітету та регулювання у сфері кіберпростору на рівні міжнародних стандартів [57].

Враховуючи ці аспекти, дипломатичні процеси можуть бути адаптовані до викликів інформаційних війн та кібербезпеки, забезпечуючи стійке та продуктивне функціонування в умовах сучасного геополітичного середовища. Наведене нами вказує на необхідність адаптації дипломатичних процесів до сучасної інформаційної реальності, забезпечуючи стабільність та безпеку у глобальному масштабі. З урахуванням цих викликів, дипломатичні служби повинні активно працювати над зміцненням кібербезпеки, сприяти міжнародній співпраці у цьому напрямку та розвивати нові стратегії комунікації в інформаційному просторі.

Інформаційні війни мають значущий вплив на міжнародні відносини у багатьох аспектах. Зростання дезінформації може підривати довіру між країнами. Спроби вплинути на глобальне сприйняття подій можуть викликати напруження та ускладнювати міжнародний діалог. Інформаційні війни дозволяють країнам впливати на світову громадськість та формувати світове сприйняття подій. Це може мати великий вплив на міжнародні відносини та образ країн.

Соціальні мережі стають платформою для інформаційних атак та маніпуляцій. Це може впливати на громадську думку та ставлення країн до подій у світі. Інформаційні війни можуть поглиблювати міжнаціональні

конфлікти, створюючи додаткові напруження між країнами та збільшуючи ризик ескалації конфліктів.

Кібератаки стають інструментом впливу на інші країни. Атаки на критичну інфраструктуру чи політичні системи можуть викликати серйозні наслідки для міжнародної стабільності. Зростання кіберзагроз ставить питання визначення статусу кібератак за міжнародним правом та вимагає вироблення стандартів щодо відповіді на кіберзагрози. Загальні виклики, такі як пандемії чи кліматичні зміни, можуть ставати предметом інформаційних війн та впливати на спільний відгук міжнародної спільноти [30].

Інформаційні війни можуть призводити до різкої реакції міжнародної спільноти. Країни можуть вживати санкцій або інших заходів у відповідь на інформаційні атаки або дезінформацію. Такі війни можуть ускладнювати дипломатичні зусилля, знижуючи ефективність діалогу та переговорів між країнами. Довіра, яка є основою дипломатичних відносин, може страждати від дезінформації.

Інформаційні війни можуть впливати на виборчі процеси та внутрішню політику країн. Зовнішні втручання та дезінформація можуть викликати зміни у владі та політичних системах. Держави стикаються з викликами в галузі кібербезпеки та захисту від кіберзагроз. Пошкодження кіберінфраструктури може мати серйозні економічні та політичні наслідки.

Зростання кіберзагроз ставить питання перед міжнародним співтовариством щодо розробки міжнародних норм та договорів, що регулюють кіберпростір та забезпечують стабільність. Організації, такі як ООН та Європейський союз, викликані розвивати стратегії реагування на інформаційні загрози та сприяти міжнародному співробітництву в цьому напрямку. Інформаційні війни впливають на ефективність міжнародної комунікації та розуміння між країнами. Засоби масової інформації та соціальні мережі можуть створювати спотворене враження про події.

Загальною тенденцією є те, що інформаційні війни не тільки впливають на окремі країни, але й мають потенціал стати загальносвітовими викликами, що потребують колективних зусиль для ефективного регулювання.

Враховуючи ці аспекти, міжнародні відносини стають більш складеними та вимагають нових стратегій для ефективного врегулювання конфліктів та підтримки стабільності в глобальному масштабі.

Інформаційні війни суттєво впливають на ставлення громадян до інших країн. Дезінформація та маніпуляції в інформаційному просторі можуть спричинити формування спотворених образів країн. Громадяни можуть отримувати необ'єктивні та призматичні уявлення про інші нації. Інформаційні війни часто націлені на виклик поляризації громадської думки. Це може призводити до гостріших поглядів та стереотипів щодо інших країн, ускладнюючи міжнаціональні відносини.

Інформаційні війни можуть підірвати глобальну солідарність та розуміння між країнами. Громадяни можуть відчувати себе відділеними або ворожими до інших націй через дезінформацію. Негативне ставлення, сформоване через інформаційні війни, може впливати на туристичний обмін, міжнародні економічні відносини та культурний обмін між країнами.

Дезінформація може викликати емоційну реакцію громадян, підштовхуючи до агресивних або ворожих поглядів на інші країни. Інформаційні атаки можуть створювати перешкоди для взаєморозуміння та культурного обміну між націями, викликаючи недовіру та віддаленість. Інформаційні війни можуть стимулювати громадян до активної участі в соціальних мережах та медіа, що може змінювати динаміку взаємовідносин між країнами [41].

З урахуванням цих впливів важливо підкреслити необхідність медійної грамотності та критичного мислення для ефективного протидії дезінформації та підтримки здорового сприйняття міжнаціональних відносин.

Реакція країн на інформаційні атаки у в умовах інформаційних війн може бути різноманітною і залежить від багатьох чинників, включаючи

політичну волю, технічні засоби, та готовність приймати відповідні заходи. Країни можуть реагувати на інформаційні атаки шляхом публічних заяв та висвітлення фактів. Важливо виявляти відзив на дезінформацію та негативні впливи на громадськість.

Використання дипломатичних каналів для висловлення протестів та звернень до міжнародних партнерів щодо інформаційних атак. Можливе співпраця на міжнародному рівні для спільного протидії кіберзагрозам. Ужиття заходів для захисту власної кіберінфраструктури та здійснення кіберзахисту. Це може включати розслідування інциденту, підвищення рівня кібербезпеки та вдосконалення захисних механізмів.

Відповідь на інформаційні атаки може включати в себе розкриття правдивої інформації для спростування дезінформації та відновлення довіри громадськості. Введення економічних чи політичних санкцій проти країн, які здійснюють інформаційні атаки. Це може бути спрямовано на стримування агресивної кібердіяльності.

Залучення до співробітництва з іншими країнами, міжнародними організаціями та агентствами для обміну інформацією, спільних розслідувань та розробки спільних стратегій по боротьбі з інформаційними загрозами. Проведення заходів для зміцнення внутрішньої безпеки та виявлення можливих внутрішніх джерел дезінформації [32].

У сучасному світі інформаційних війн важливо реагувати оперативно та комплексно, враховуючи кілька аспектів, щоб ефективно протидіяти кіберзагрозам та зберігати стабільність.

Отже, інформаційні війни грають важливу роль у зовнішніх відносинах та міжнародному взаємодії країн. Вони дозволяють країнам впливати на глобальне сприйняття подій та формувати образ свого власного інтересу на світовій арені. Засоби масової інформації та інформаційні кампанії використовуються для впливу на погляди та позиції інших країн, що може змінювати хід дипломатичних переговорів та відносин.

Інформаційні війни можуть викликати поляризацію громадської думки в різних країнах, збільшуючи відстань між поглядами громадськості різних націй. Використання інформаційних засобів для впливу на діяльність міжнародних організацій, таких як ООН чи Європейський союз, з метою забезпечення власних інтересів.

Кібердипломатія включає в себе використання кіберпростору для дипломатичних цілей, включаючи ведення переговорів та вирішення конфліктів у віртуальному середовищі. Інформаційні атаки можуть мати економічні наслідки, впливаючи на ринки, інвестиції та інші аспекти міжнародної економічної діяльності. Інформаційні війни можуть включати спроби втручання в внутрішні політичні процеси та вибори в інших країнах. Інформаційні кампанії можуть використовувати для створення образу ворога або ворожої країни, що допомагає в оправданні власних дій та стратегій. Використання соціальних мереж для створення та підтримки міжнародних соціальних об'єднань або рухів, які підтримують певні інтереси чи позиції.

Таким чином, ці аспекти демонструють, що інформаційні війни впливають на різноманітні аспекти міжнародних відносин і можуть мати значущі наслідки для геополітичної стабільності та співпраці між країнами.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИ ВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

3.1. Медіа та соціальні мережі як інструмент інформаційних війн

Медіа часто використовуються як інструмент у сучасних інформаційних війнах, де різні сторони намагаються впливати на громадську думку та формувати образ подій. Це може включати розповсюдження дезінформації, маніпуляції фактами, або використання медіа для підтримки власних позицій та дискредитації супротивників.

Крім того, соціальні мережі та Інтернет дають можливість масштабного розповсюдження інформації, що робить медіа ще більш впливовим інструментом. Актори інформаційних війн можуть створювати враження підтримки чи протидії тій чи іншій ідеї шляхом маніпулювання коментарями, лайками та ретвітами. Це може призводити до формування спотворених уявлень про події та персоналітети, а також до загострення суспільної напруги [12].

Інформаційні війни можуть використовувати технології глибокого фейку, що дозволяє створювати реалістичні фальсифіковані зображення та відео. Це підвищує ризик поширення неправдивої інформації та зміцнює вплив на громадську думку. За таких умов критичне мислення та вміння розрізнати достовірні джерела стають ключовими для громадян.

Окрім того, кібератаки на медіаорганізації можуть призводити до видалення або модифікації інформації, що є ще одним способом впливу на переписку подій та загальну свідомість суспільства.

Також важливим аспектом інформаційних війн є використання медіа для психологічного впливу на цільові аудиторії. Створення емоційно насичених матеріалів, викликання страху, обурення чи симпатій може впливати на сприйняття подій та формувати певні настрої серед громадян.

Медіа, таким чином, стає не лише джерелом інформації, але й платформою для ведення боротьби за громадську думку та переконання.

Важливо визнавати цей вплив і розвивати медіаграмотність, щоб ефективно аналізувати та розуміти інформацію, яку ми споживаємо.

Крім того, інформаційні війни можуть використовувати медіа для здійснення кібершпигунства, отримання конфіденційної інформації та впливу на політичні або економічні процеси. Ретельно сплановані кампанії дезінформації можуть викликати паніку, впливати на фінансові ринки та навіть втручатися у виборчі процеси.

Медіа завдяки своєму потужному впливу на громадську думку стає стратегічним інструментом у руках тих, хто прагне формувати світогляд, образи ворога чи союзника, а також визначати межі допустимого дискурсу. У такому контексті захист інформаційної незалежності та критичне мислення стають важливими аспектами сучасного інформаційного простору.

Слід зазначити, що медіа можуть використовуватися для психологічного тиску та дестабілізації суспільства шляхом створення негативного зображення опонентів чи внутрішніх ворогів. Це може включати розповсюдження компрометуючої інформації, спрямованої на дискредитацію осіб або груп.

Такі впливові методи вимагають від громадян уваги до джерел інформації, розвинутого критичного мислення та здатності розпізнавати маніпуляції. Здатність аналізувати та розуміти, як інформація подається через медіа, є важливою для збереження стабільності та об'єктивності в сучасному інформаційному оточенні.

Соціальні мережі використовуються як потужний інструмент в інформаційних війнах. Їхня глобальна доступність та здатність швидко поширювати інформацію роблять їх ідеальним середовищем для впливу на громадську думку.

Актори інформаційних війн можуть створювати та поширювати дезінформацію через соцмережі, використовувати ботів для штучного збільшення популярності чи ретранслювати певний наратив. За допомогою сприятливих алгоритмів соцмереж, можна створити "фільтрувальні

бульбашки", обмежуючи доступ користувачів до різноманіття інформації та спрямовуючи їх на певний світогляд [75].

Також важливою є спроможність соцмереж агрегувати особисті дані, що дозволяє персоналізовано підходити до кожного користувача та впливати на його переконання та уподобання.

Крім того, соціальні мережі дозволяють формувати та маніпулювати груповою динамікою. Спеціально створені групи або спільноти можуть служити платформою для поширення спрямованої інформації, мемів або обговорень, спрямованих на досягнення конкретних цілей. Здатність анонімності та псевдоанонімності на соцмережах також дозволяє акторам інформаційних війн приховувати свою ідентичність та уникати відстеження. Це може ускладнювати завдання виявлення та припинення діяльності дезінформаційних кампаній.

Також слід зазначити, що алгоритми соцмереж часто піддаються оптимізації для збільшення залучення користувачів, що може призводити до посилення фільтрування контенту та формування ехо-камер. Це сприяє утворенню ізольованих груп, в яких інформація передається від користувача до користувача, підтримуючи конкретний світогляд та погляди.

Більше того, соціальні мережі можуть ставити під загрозу приватність користувачів, оскільки збирають величезну кількість особистої інформації. Це дозволяє зловмисникам та державам використовувати ці дані для спрямованої реклами, таргетингу дезінформації та проведення цільових кібератак.

Зокрема, соціальні мережі стали майданчиком для впливу на глобальні події та дипломатичні відносини. Активісти можуть використовувати їх для організації протестів, обговорення політичних тем, а також для мобілізації громадськості.

З іншого боку, держави можуть використовувати соцмережі для підтримки своєї інформаційної агенди та ведення пропагандистських

кампаній. Це стає ефективним засобом впливу на міжнародну спільноту та формування геополітичного вектора.

Всі ці аспекти підкреслюють важливість критичного ставлення до інформації, яку ми споживаємо в соціальних мережах, а також необхідність розвитку цифрової грамотності для ефективного пізнання та протидії інформаційній маніпуляції. Отже, соціальні мережі стають не лише засобом обміну інформацією, але і важливим інструментом у веденні інформаційних війн, впливаючи на суспільство, політику та світовий порядок.

Соціальні мережі, завдяки своїй глобальності та швидкості розповсюдження інформації, стали ефективним інструментом для ведення інформаційних кампаній. Вони дозволяють впливати на громадську думку, формувати настрої та мобілізувати аудиторію.

Роль соцмереж у формуванні "фільтрувальних бульбашок" і "еко-камер" може призводити до ізоляції груп користувачів та зміцнення їхніх власних переконань, ускладнюючи об'єктивне сприйняття інформації [63].

Загалом, важливо розвивати медіаграмотність та цифрову грамотність для критичного аналізу інформації, яку ми сприймаємо через медіа та соцмережі, та розуміти їхню роль у формуванні сучасного інформаційного простору.

У сучасному інформаційному ландшафті, соціальні мережі також слугують платформою для ведення кампаній дезінформації та впливу на події в реальному часі. Зловмисники можуть використовувати ботів іскусственого інтелекту для автоматизованого поширення фейків та маніпуляційних повідомлень, що може викликати паніку чи сприйматися як офіційна інформація.

Сприяючи створенню та поширенню вірусних контенту та мемів, соціальні мережі можуть суттєво впливати на публічну думку та емоційний клімат. Це може використовуватися для маніпулювання масовим сприйняттям подій або конкретних осіб.

У цьому контексті розуміння ролі медіа та соціальних мереж у формуванні громадської думки та світогляду стає важливою складовою сучасної інформаційної грамотності. Індивідуальна відповідальність користувачів у перевірці достовірності інформації та розуміння маніпуляційних технік стає невід'ємною частиною цього процесу.

Отже, медіа та соціальні мережі грають ключову роль у сучасних інформаційних війнах. Медіа виступає джерелом і розповсюдником інформації, в той час як соцмережі стали платформою для її активного обговорення та поширення.

Медіа, з одного боку, може використовуватися для об'єктивного інформування громадськості, але, з іншого боку, може стати інструментом дезінформації, маніпуляцій та формування певних переконань. Умови сучасного медіапростору також дозволяють легко поширювати фейки та неперевірену інформацію.

3.2. Пропаганда та маніпуляції інформацією у війнах

Пропаганда - це систематична спроба впливати на думки, почуття та поведінку людей, розповсюджуючи певну інформацію або погляди. Вона часто використовується з метою формування чи зміни громадської думки на користь конкретних ідей, інтересів чи груп [5; 47].

Пропаганда може використовувати різні засоби, такі як масові медіа, соціальні мережі, політичні виступи чи реклама. Вона спрямована на створення певного образу чи переконань, часто з метою маніпулювання суспільним мисленням. Ефективна пропаганда може впливати на формування колективних стереотипів та переконань великої кількості людей.

Пропаганда може мати різноманітні цілі, такі як підтримка політичної партії, утвердження певних соціальних чи економічних ідей, або навіть виклик певних емоцій для мобілізації громадської підтримки. Часто вона

використовується в часи конфліктів для формування образу "ворога" чи для відволікання уваги від реальних проблем.

Пропаганда грає важливу роль у сучасних інформаційних війнах, впливаючи на суспільну думку через розповсюдження вигідної інформації чи маніпулювання фактами. Це може викликати спотворення реальності та впливати на погляди громадян. Як правило, ціллю такої пропаганди є формування певного світогляду або виклик розбрату в суспільстві.

В інформаційних війнах важливо розвіювати правдиву інформацію від дезінформації та маніпуляцій. Громадяни повинні бути критичними до джерел інформації, перевіряти факти та розуміти можливі мотивації за інформаційними повідомленнями. Заходи по підвищенню медіаграмотності та захисту від маніпуляцій стають все важливішими в умовах інформаційних викликів.

У боротьбі з пропагандою важливо сприяти розвитку незалежних ЗМІ, які можуть забезпечити об'єктивну інформацію. Також важливо підтримувати міжнародні зусилля для виявлення та протидії дезінформації. Ефективний контроль за соціальними мережами і платформами допомагає уникнути ширення фейків. Заохочення вільного обміну інформацією та культури допомагає зменшити вразливість до інформаційних маніпуляцій.

Постійна освіта та підвищення обізнаності громадян у сфері кібербезпеки та інформаційної гігієни є ключовими елементами протидії пропаганді. Групові та індивідуальні зусилля для виявлення та відзначення дезінформації можуть допомогти у зменшенні впливу маніпуляційних кампаній. Також важливо підтримувати свободу слова та незалежність ЗМІ як основні стовпи світоглядної різноманітності [21].

Розвиток технологій для виявлення та аналізу дезінформації, таких як штучний інтелект та алгоритми машинного навчання, може допомогти автоматизувати процес виявлення маніпуляційних контентів. Міжнародна співпраця у сфері кібербезпеки та обмін даними про загрози також стає

важливим елементом у боротьбі із зловживанням інформацією в глобальному масштабі.

Ефективний контроль за фінансуванням та поширенням пропагандистських організацій може відігравати значущу роль у зменшенні впливу дезінформації. Спільні усіх сфер суспільства, включаючи державні інституції, громадянське суспільство та приватний сектор, є ключовим для створення комплексної стратегії протидії інформаційним загрозам.

Забезпечення прозорості власності ЗМІ та виявлення конфлікту інтересів може підвищити довіру до інформаційних джерел. Етичні стандарти для журналістів та впровадження медіаосвіти в навчальні програми сприяють формуванню критичного мислення та аналізу інформації. Крім того, розбудова міжнародних механізмів обміну даними та співпраці може зробити протидію пропаганді більш ефективною на глобальному рівні.

Інформаційна грамотність у сфері медіа, особливо серед молоді, є важливим аспектом. Включення освітніх програм, які навчають аналізу та перевірці інформації, може зміцнити стійкість суспільства до пропаганди. Також, розвиток міжнародних стандартів та механізмів реагування на інформаційні загрози може покращити спроможність глобальної спільноти ефективно протистояти інформаційним викликам.

Важливо звертати увагу на захист особистої приватності та даних громадян в онлайн-середовищі, оскільки це може використовуватися для персоналізованої пропаганди. Співпраця між сектором технологій та урядом у розробці та впровадженні заходів кібербезпеки є важливою для ефективного протидії масштабним інформаційним загрозам.

Забезпечення свободи слова і вираження думок, при цьому борючись із сприянням ненависті та дискримінації, є важливим елементом сучасного суспільства. Запобігання цензурі та пошуку балансу між свободою і відповідальністю допомагає зберегти різноманіття поглядів та переконань в інформаційному просторі [18].

Окрім цього, розвиток та впровадження технологічних засобів для перевірки достовірності інформації, таких як цифрові підписи та блокчейн, може підвищити рівень довіри до онлайн-джерел. Поширення незалежних фактчекінгових ініціатив та підтримка їхньої роботи сприяє створенню об'єктивного інформаційного середовища.

У інформаційних війнах маніпуляції інформацією включають розповсюдження дезінформації, фейкових новин, та маніпулювання громадською думкою. Це може бути здійснене через соціальні мережі, мас-медіа та інші канали з метою впливу на суспільство. Протидія таким маніпуляціям вимагає комплексного підходу, включаючи кібербезпеку, освіту та міжнародну співпрацю.

У зусиллях протидії маніпуляціям інформацією важливо вдосконалювати алгоритми виявлення штучного інтелекту для розпізнавання фейкових контентів та ботів. Також ключовим є розвиток критичного мислення серед громадян, що допомагає їм аналізувати інформацію та розпізнавати маніпуляції.

Заохочення прозорості у поширенні інформації, а також підтримка незалежних ЗМІ, які дотримуються журналістських стандартів, грають важливу роль у забезпеченні достовірності інформаційного простору.

Крім того, розробка та впровадження міжнародних стандартів для прозорості власності медіа та інформаційних платформ може допомогти виявляти потенційні конфлікти інтересів. Співпраця між країнами у виявленні та відповіді на кібератаки та інформаційні загрози стає все більш важливою в умовах глобалізації інформаційного простору.

Розвиток міжнародних домовленостей та механізмів для обміну інформацією про кіберзагрози та дезінформацію може сприяти швидкій реакції та спільним зусиллям у вирішенні проблем. Також важливо надавати підтримку громадянському суспільству та активістам, які вивчають та розкривають випадки дезінформації.

Посилення відповідальності платформ та соціальних мереж у боротьбі з розповсюдженням шкідливого контенту та недостовірної інформації є ще однією важливою складовою стратегії протидії маніпуляціям інформацією.

Для посилення захисту від маніпуляцій інформацією також необхідно активно залучати технологічні компанії до розробки і вдосконалення алгоритмів фільтрації контенту. Запровадження механізмів перевірки джерел та міцного аутентифікаційного процесу може допомогти у запобіганні поширенню дезінформації.

Освіта громадян щодо критичного аналізу інформації, ефективного використання медіа та розвитку цифрової грамотності залишаються невід'ємною частиною стратегії протидії маніпуляціям інформацією в інформаційних війнах.

Важливим елементом є інтеграція принципів кібербезпеки в освітні програми та підготовку медійних працівників. Зміцнення міжнародного співробітництва в області кібербезпеки та обмін даними про загрози дозволяє швидше виявляти та реагувати на кібератаки та інші форми маніпуляцій інформацією.

Сприяння розвитку та впровадженню стандартів етичної журналістики та кодексів поведінки для медійних представників також може зробити світ інформації більш відповідальним та надійним.

Диверсифікація інформаційного простору та стимулювання різноманіття джерел інформації може допомогти зменшити вплив маніпуляцій та вирішити проблему "інформаційного бульбашка". Підтримка проєктів, які спрямовані на виявлення та відстеження маніпуляцій, також може служити важливим інструментом в боротьбі з дезінформацією та маніпуляціями [35].

Розбудова механізмів адаптації до плинних інформаційних умов та надання інструментів для виявлення та протидії новим формам маніпуляцій є необхідністю в епоху постійних інновацій у сфері інформаційних технологій.

Зокрема, розвиток технологій для виявлення глибокихфейків та інших передових форм маніпуляції контентом стає важливим напрямком досліджень. Впровадження механізмів блокування або позначення фейкового контенту на різних платформах може сприяти зменшенню його впливу.

Ключовою складовою стратегії залишається взаємодія всіх сторін, включаючи урядові органи, приватний сектор, громадянське суспільство та академічні установи, для вирішення складних завдань протидії маніпуляціям інформацією в інформаційних війнах.

Додатковою ініціативою може бути створення і підтримка міжнародних форумів та платформ для обміну найкращими практиками у сфері протидії маніпуляціям інформацією. Співпраця на рівні міжнародних організацій може сприяти розробці стандартів та директив для забезпечення кібербезпеки та боротьби з дезінформацією. Здійснення відкритого та конструктивного діалогу з громадськістю, враховуючи їхні погляди та обурення, може сприяти побудові довіри та зниженню схильності до піддавання маніпуляціям [37].

Важливо надавати підтримку організаціям інформаційної безпеки та дослідницьким групам, які допомагають виявляти та аналізувати випадки маніпуляцій інформацією. Співпраця з цими експертами може виявитися важливою для ефективної реакції на нові та вдосконалені методи дезінформації.

Посилення обізнаності громадян щодо ризиків маніпуляцій інформацією та навчання вмінню розпізнавати дезінформацію стає необхідною складовою відповіді на це явище. Об'єднання сил на всіх рівнях суспільства може сприяти побудові стійкого інформаційного простору.

Отже, в інформаційних війнах пропаганда та маніпуляції інформацією відіграють ключову роль у формуванні думок, ставлення та перцепції громадськості. Пропаганда створює сприйняття конфлікту або подій відповідно до стратегічних інтересів сторін, часто за допомогою масштабного використання візуальних елементів та риторики.

Маніпуляції інформацією включають у себе розповсюдження фейкових новин, спотворення фактів та створення недостовірних наративів для впливу на громадську думку. Маніпуляція громадською думкою – це створення певного клімату поглядів і використання соціальних мереж для впливу на переконання.

До того ж має місце використання технічних засобів для атак на інформаційні системи та створення хаосу. Крім того, відбувається втручання в політичні процеси інших країн, включаючи підлив демократичних інститутів та виборчих систем.

Створюється психологічний тиск, тобто застосування психологічних та емоційних методів для виклику певних реакцій у громадськості. Пропаганда і маніпуляції відбуваються на платформах соціальних мереж, де ретельно підбирається аудиторія для максимального впливу та поширення певного контенту. Також пропаганда має на меті психологічний вплив на ворога та власне населення, створюючи певний образ супротивника та мобілізуючи підтримку суспільства.

Використовуються тролі та боти, тобто відбувається залучення великої кількості штучних облікових записів для активного поширення певних думок чи дезінформації. Так, мають місце і спроби впливу на зовнішні політичні та суспільні процеси через просування власної ідеології та цінностей. Розпалення конфліктів, тобто створення або підсилення конфліктів, сприяння розбрату внутрішньо в інших країнах, теж посідає не останнє місце в умовах пропаганди [71].

Таким чином, розуміння цих механізмів та ефективні методи протидії маніпуляціям є важливим завданням для збереження інформаційної безпеки та стабільності. У контексті інформаційних війн важливо розвивати стратегії протидії пропаганді та маніпуляціям, вдосконалювати засоби виявлення дезінформації і сприяти інформаційній грамотності громадян.

3.3. Кібернетичні атаки та кіберінформаційні конфлікти

Кібернетичні атаки у сфері інформаційної війни використовуються для здійснення впливу на інформаційні системи та процеси. Це може включати в себе розповсюдження дезінформації, злам систем безпеки, атаки на інфраструктуру та інше. Такі атаки можуть мати політичні, економічні або соціокультурні мети, спрямовані на вплив на громадську думку або дестабілізацію країн.

У ході інформаційних війн кібернетичні атаки можуть включати фішинг, віруси, атаки на мережеві інфраструктури та інші техніки. Атаки на критичну інфраструктуру, таку як електростанції або фінансові системи, можуть спричинити серйозні наслідки для стабільності країни. У цьому контексті важливо розвивати ефективні заходи кібербезпеки, виявляти та запобігати атакам, а також підвищувати свідомість громадськості щодо можливих загроз та методів захисту від них. Міжнародне співробітництво також грає важливу роль у боротьбі з кіберзагрозами, оскільки багато атак відбуваються через міжнародний кіберпростір [59].

Кібератаки в інформаційній війні можуть бути спрямовані на злам та контроль над комунікаційними каналами, щоб маніпулювати інформаційним середовищем та впливати на громадську думку. Це може включати атаки на соціальні мережі, зміну вмісту новин або навіть створення фальшивих інтернет-ресурсів.

Заходи кіберзахисту передбачають розробку технологічних та правових рішень, а також підготовку кадрів у галузі кібербезпеки. Важливо також усвідомлювати потенційні наслідки кібератак на національну безпеку та приймати відповідні заходи для запобігання і відновлення після подібних інцидентів. Крім того, розвиток механізмів атрибуції, тобто визначення хто стоїть за конкретною кібератакою, є важливим аспектом в боротьбі з кіберзагрозами. Це допомагає не лише виявити винуватців, а й збільшити відповідальність за агресивні кібердії.

Напрацювання стандартів та міжнародних домовленостей у сфері кібербезпеки також є ключовим, оскільки це створює основу для співпраці між країнами та обміну інформацією для запобігання кіберзагрозам. В цілому, комплексний підхід, що об'єднує технічні заходи, законодавчу базу, міжнародне співробітництво та освіту в галузі кібербезпеки, є важливим для забезпечення ефективного захисту від кіберзагроз у сучасному інформаційному середовищі.

На рівні індивідуальних користувачів важливо вдосконалювати культуру кібербезпеки, зокрема, уникати відкриття сумнівних посилань, користуватися надійними паролями та оновлювати програмне забезпечення для мінімізації ризиків. Крім того, освіта населення щодо розпізнавання кіберзагроз та вчасної реакції на них грає важливу роль у загальній кібербезпеці.

Постійне вдосконалення технологій кіберзахисту та адаптація до зростаючих загроз є невід'ємною частиною стратегії кожного суспільства в умовах інформаційної війни. Також важливо наголошувати на етичних аспектах використання кіберзброї та визначати межі у віртуальному просторі.

Запровадження міжнародних норм та конвенцій, спрямованих на регулювання кіберпростору, може сприяти зменшенню кіберзагроз та створенню стабільного середовища. Співпраця між державами, приватним сектором і громадянським суспільством є важливою для ефективної реакції на кіберзагрози, оскільки це проблема, що перетинає багато сфер та має глобальний вплив. Однак важливо також уникати перебільшення загроз та забезпечити баланс між безпекою та збереженням приватності, щоб не обмежити вільний обмін інформацією та інноваціями в цифровому середовищі [10].

Удосконалення технічних засобів виявлення та відповіді на кібератаки є постійним процесом. Розробка новітніх технологій шифрування, систем виявлення вторгнень та інших кіберзахисних інструментів є важливою для

забезпечення безпеки в інформаційному просторі. Також важливо враховувати соціальний аспект кібербезпеки, оскільки багато атак базуються на аспектах маніпуляції людським фактором. Розвиток програм навчання та підвищення обізнаності користувачів стосовно потенційних загроз та методів захисту є ключовим для зменшення успішності соціально інженерних атак. Однією з ключових складових ефективної кібербезпеки є надійність та реалізація стратегій резервного копіювання та відновлення даних. Регулярні аудити та тести на проникнення також допомагають виявляти слабкі місця у системах та вживати заходів для їх усунення.

Суттєвим аспектом в управлінні кібербезпекою є готовність до реагування на інциденти. Розробка та практика планів дій в разі кібератаки дозволяє ефективно впоратися з наслідками інцидентів та мінімізувати збитки.

Кіберінформаційні конфлікти в інформаційній війні включають в себе використання кібернетичних засобів для маніпулювання, контролю чи навіть атак на інформаційні ресурси. Це може охоплювати розповсюдження дезінформації, атаки на мережеві структури та вплив на комунікаційні потоки.

У цьому контексті кіберзброя використовується для завдання шкоди або впливу на опонента через кібернетичні канали. Спрямовані кібератаки можуть включати в себе злам інфраструктури, блокування доступу до інформації чи розповсюдження фальшивих даних.

Важливим аспектом в таких конфліктах є виявлення джерел та атрибуція атак, щоб точно визначити, хто відповідає за конкретні кіберінциденти. Такі конфлікти вимагають комплексного підходу, поєднуючи технічні, правові та політичні заходи для ефективного протидії інформаційним загрозам [52].

Ще одним аспектом кібер-інформаційних конфліктів є поширення дезінформації та маніпулювання громадською думкою через інтернет-платформи та соціальні мережі. Це може включати розповсюдження

фейкових новин, створення ботів для впливу на обговорення в мережі та інші методи.

Реакція на кібер-інформаційні загрози вимагає співпраці між країнами, виробниками технологій, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами. Розробка міжнародних стандартів та правил в цій сфері є важливою для забезпечення спільної реакції на глобальному рівні. Нинішні реалії інформаційної війни визначають необхідність постійного вдосконалення стратегій кібербезпеки, адаптації до нових загроз та спільної дії для забезпечення стійкості інформаційного середовища.

У контексті кібер-інформаційних конфліктів виникає потреба в розвитку міжнародної дипломатії в цифровій сфері. Укладення міжнародних домовленостей та створення правових механізмів, що регулюють кібердіяльність, може допомогти у зменшенні інцидентів та покращенні стійкості світового інформаційного простору.

Забезпечення кібербезпеки також вимагає розробки та впровадження етичних стандартів використання кіберзброї та кіберзаходів у конфліктних ситуаціях. Співпраця між державами, науково-дослідними установами та галузевими експертами може сприяти виробленню таких стандартів.

Важливим елементом впровадження стратегій кібербезпеки є постійне навчання та підвищення кваліфікації фахівців у цій галузі, оскільки технології швидко розвиваються, а загрози стають більш вдосконаленими.

Досягнення стійкої кібербезпеки також вимагає збалансованого підходу до приватності та безпеки. Розробка та впровадження ефективних механізмів шифрування, захисту особистої інформації та забезпечення конфіденційності є важливими аспектами, що допомагають зберегти довіру громадськості до цифрового середовища [24].

Важливо також звертати увагу на розвиток технологій штучного інтелекту та машинного навчання для покращення систем виявлення та протидії кіберзагрозам. Адаптивні та інтелектуальні системи можуть більш ефективно розпізнавати нові види загроз та автоматизувати реакцію на них.

Усі ці аспекти разом сприяють створенню цілісної стратегії кібербезпеки, яка враховує технічні, правові, етичні та соціокультурні вимоги сучасного інформаційного суспільства.

Отже, кібернетичні атаки та кіберінформаційні конфлікти відіграють ключову роль в інформаційних війнах, тобто конфліктах, в яких боротьба за контроль над інформацією та її інтерпретацією є стратегічно важливою. Кіберінформаційні конфлікти часто включають розповсюдження дезінформації через соціальні мережі, новинні платформи та інтернет-ресурси. Кібернетичні атаки можуть використовуватися для зламу акаунтів, розповсюдження фейкових новин або створення ботів для масштабного впливу на громадську думку. Вони можуть спрямовуватися на електроенергетичні системи, транспорт, телекомунікаційні мережі тощо, щоб завдати реальної шкоди інфраструктурі та викликати паніку.

Кібернетичні атаки можуть бути використані для кібершпигунства, зламу комунікаційних систем та отримання конфіденційної інформації. Кіберінформаційні конфлікти можуть включати кібервійськові операції, де кіберзброя використовується для дестабілізації противника.

Кібератаки можуть спрямовуватися на мережеві канали та інтернет-платформи для блокування доступу до інформації або перекручення змісту, що впливає на комунікації та обмін інформацією. Кіберінформаційні конфлікти можуть бути спрямовані на вплив на політичний процес та вибори, включаючи крадіжку конфіденційної інформації та її подальше розголошення.

Таким чином, у сучасному світі інформаційних технологій, кібербезпека та ефективне управління кіберінформаційними конфліктами стали критично важливими аспектами національної та міжнародної безпеки.

РОЗДІЛ 4

ПРОТИДІЯ ІНФОРМАЦІЙНИМ ВІЙНАМ: РОЛЬ ПОЛІТОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ

4.1. Роль політичної науки у розумінні сутності інформаційних війн

Політична наука грає важливу роль у розумінні сутності інформаційних війн, вивчаючи вплив політичних процесів та владних структур на інформаційну сферу. Вона допомагає аналізувати стратегії маніпулювання інформацією, політичні дискурси та використання медіа для досягнення політичних цілей. Політичні науковці вивчають вплив інформаційних війн на формування громадянського суспільства, демократію та міжнародні відносини [28].

Більше того, політична наука розглядає взаємодію між державними та неурядовими суб'єктами у контексті інформаційних війн. Вона аналізує вплив соціальних мереж, традиційних ЗМІ та інших каналів комунікації на формування політичних думок та поглядів громадян.

Політична наука також вивчає роль технологій у поширенні інформації та їх вплив на політичні процеси. Аналізуючи техніки цифрового маніпулювання та дезінформації, науковці можуть виявляти загрози для стабільності суспільства та політичного порядку.

Політична наука також аналізує міжнародний аспект інформаційних війн, враховуючи вплив глобальних гравців на інформаційні процеси в різних країнах. Вона вивчає взаємодію кіберпростору з політичною ареною та розробляє концепції кібербезпеки.

Дослідження в галузі політичної науки допомагають розуміти, як інформаційні війни можуть впливати на міжнародні відносини, сутність конфліктів та стратегії держав у цифровому віці. При цьому враховується не лише внутрішньополітичний, а й глобальний контекст, що дозволяє розкрити різноманітні аспекти інформаційних війн на різних рівнях.

Важливо відзначити, що політична наука також досліджує етичні аспекти інформаційних війн, зокрема питання прозорості, правдивості та моральних наслідків використання інформації в політичних цілях. Експерти у галузі політичної науки висвітлюють етичні виклики, пов'язані із збиранням, поширенням та використанням інформації в рамках конфліктів.

Політична наука також спрямована на розробку стратегій протидії дезінформації та кіберзагрозам у політичних системах. Це включає в себе аналіз заходів кібербезпеки, розвиток відповідних правових механізмів та визначення нормативів для обмеження впливу інформаційних загроз [40].

Усе це сприяє створенню більш обізнаного суспільства та забезпечує підґрунтя для розвитку ефективних політичних стратегій в умовах інформаційного впливу та кіберзагроз.

Крім того, політична наука досліджує вплив інформаційних війн на демократичні інституції, перевіряє стійкість політичних систем до маніпулювання інформацією та визначає можливі шляхи підвищення рівня інформаційної грамотності громадян.

Політичні науковці також зосереджуються на вивченні впливу інформаційних війн на міжнародні конфлікти та можливість використання цифрових технологій для досягнення геополітичних цілей. Аналізуючи роль кіберпростору в сучасних конфліктах, вони сприяють розвитку стратегій кібердипломатії та кібербезпеки.

Додатково, політична наука вивчає роль міжнародних організацій та держав у контролі за інформаційними війнами. Аналізуючи міжнародні стандарти, договори та співпрацю у сфері кібербезпеки, дослідники визначають можливі шляхи спільного вирішення проблем дезінформації та кіберзагроз на світовому рівні.

Політична наука висвітлює також важливість міждисциплінарного підходу до розуміння інформаційних війн, співпрацюючи з іншими науковими галузями, такими як інформаційна технологія, психологія, соціологія та юриспруденція.

Політична наука сприяє розвитку методів аналізу та прогнозування інформаційних війн, допомагаючи визначити ключові чинники, які впливають на їхній розвиток. Це може включати експертизу у сферах кібербезпеки, політичної комунікації та взаємодії з громадськістю. Політична наука також вивчає роль громадянського суспільства у протидії інформаційним війнам, сприяючи формуванню механізмів взаємодії між громадянами, ЗМІ та владними структурами для забезпечення інформаційної безпеки.

Усі ці аспекти політичної науки допомагають створювати більш комплексні та ефективні стратегії для протидії інформаційним війнам, сприяючи стабільності політичних систем та забезпеченню інформаційної безпеки на різних рівнях суспільства.

Політична наука також акцентує на важливості міжкультурного та міжнаціонального розуміння в інформаційному просторі. Вивчаючи взаємодію різних культур та держав у контексті інформаційних війн, науковці сприяють формуванню стратегій, що враховують різні культурні контексти та перспективи [15].

Політична наука також допомагає розробляти правові рамки та міжнародні договори для регулювання інформаційної сфери та запобігання зловживанням. Це може включати розробку норм та стандартів для кібербезпеки та захисту прав людини в цифровому просторі.

Отже, політична наука відіграє ключову роль у формуванні стратегій протидії інформаційним війнам на різних рівнях — від індивідуальних до міжнародних, сприяючи зміцненню стійкості та безпеки в інформаційному суспільстві. Вона є ключовим інструментом для формування стратегій протидії інформаційним війнам на різних рівнях, включаючи внутрішні, міжнародні та глобальні аспекти.

Політична наука в контексті інформаційних війн глибоко аналізує не лише технічні та стратегічні аспекти, але й соціально-політичні наслідки цих явищ, що допомагає розробляти комплексні підходи до вирішення сучасних

викликів у цій сфері. Вона глибоко вивчає інформаційні війни як складну систему взаємодій, що впливає на політичні, соціальні та міжнародні процеси, сприяючи розробці ефективних стратегій в умовах сучасної інформаційної епохи.

Таким чином, політична наука вносить важливий внесок у розуміння інформаційних війн, розкриваючи їхні політичні наслідки та допомагаючи розвивати стратегії для забезпечення стійкості політичної системи перед впливом дезінформації.

4.2. Аналіз заходів державного регулювання інформаційного простору

Державне регулювання інформаційного простору в контексті інформаційних війн зазвичай включає ряд заходів, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки та протидії дезінформації. Наведемо деякі з них [19; 50; 69]:

– законодавство та нормативи. Прийняття законів, які регулюють використання та поширення інформації в мережі. Це може включати в себе визначення правил кібербезпеки, відповідальності за дезінформацію та інші аспекти інформаційної безпеки;

– кібербезпека. Розробка та впровадження стратегій кібербезпеки для захисту критичних інфраструктур та мереж від кібератак. Це включає технічні заходи, які мають на меті запобігання несанкціонованому доступу та збереження конфіденційності даних;

– моніторинг та аналіз. Здійснення постійного моніторингу інформаційного простору для виявлення дезінформації та кіберзагроз. Розробка аналітичних методів для швидкого реагування на нові загрози;

– громадянське суспільство. Сприяння розвитку інформаційної грамотності та критичного мислення серед громадян для зменшення вразливості до дезінформації;

– міжнародна співпраця. Участь у міжнародних ініціативах та співпраця з іншими країнами для обміну інформацією, розробки спільних стратегій та координації заходів у сфері кібербезпеки;

– медіа та журналістика. Забезпечення свободи преси та незалежності ЗМІ, а також впровадження етичних стандартів журналістики. Держави можуть сприяти розвитку якісного журналізму та підтримувати ініціативи, спрямовані на розкриття дезінформації;

– співпраця із соціальними платформами. Співпраця з провайдерами соціальних мереж та інших онлайн-платформ для розробки та впровадження механізмів виявлення та видалення дезінформації та штучної ампліфікації;

– заходи контррозвідки. Розвиток та вдосконалення засобів контррозвідки для виявлення та відбору інформаційних загроз, а також здатність до швидкої реакції на атаки;

– ефективна комунікація. Розвиток системи ефективної державної комунікації для оперативного та точного реагування на інформаційні загрози, а також для пояснення дій та рішень в умовах кризи;

– посилення кібердипломатії. Використання кіберпростору для проведення дипломатичних заходів, формування позитивного образу країни та ефективного контролю за інформаційною політикою.

Ці комплексні заходи спрямовані на створення позитивного інформаційного простору та підвищення стійкості суспільства до інформаційних викликів і загроз. Вони допомагають державам ефективніше захищати свій інформаційний простір в умовах інформаційних війн та кіберзагроз.

Заходи державного регулювання інформаційного простору в контексті інформаційних війн мають велике значення з точки зору забезпечення національної безпеки та стабільності суспільства. Основні аспекти значення таких заходів [26; 55; 73]:

– захист національної безпеки. Забезпечення стійкості та безпеки національного інформаційного простору є ключовим елементом захисту країни від зовнішніх та внутрішніх загроз;

– запобігання дезінформації. Заходи регулювання спрямовані на виявлення, блокування та протидію дезінформації, що може викликати негативний вплив на суспільство, політичний процес та міжнародні відносини;

– контроль за кіберзагрозами. Регулювання допомагає розвивати стратегії та заходи для запобігання кібератак, виявлення та видалення загроз у кіберпросторі;

– збереження стабільності суспільства. Ефективне державне регулювання сприяє збереженню соціальної та політичної стабільності, запобігає виникненню конфліктів та допомагає управляти кризовими ситуаціями;

– захист від кібершпигунства. Заходи регулювання мають на меті захист від шпигунської діяльності в кіберпросторі, зокрема, витоків конфіденційної інформації та кібершантажу;

– підтримка демократичних інститутів. Заходи державного регулювання сприяють збереженню і нормалізації демократичних інститутів, запобігаючи їхньому підриванню через маніпуляції в інформаційному просторі;

– формування свідомого суспільства: Заходи державного регулювання сприяють створенню програм та ініціатив, спрямованих на підвищення свідомості суспільства до інформаційних викликів. Це включає навчання громадян інформаційній грамотності та розвиток механізмів виявлення дезінформації;

– підтримка інформаційної свободи. Захист прав громадян на доступ до інформації та свободи слова в контексті інформаційних війн визначається через розвиток ефективного регулювання, яке забезпечує баланс між безпекою та основними свободами;

– створення координованих структур влади. Ефективне управління інформаційною безпекою передбачає наявність координованих структур

влади, які можуть ефективно реагувати на інформаційні загрози. Це може включати національні центри кібербезпеки та механізми координації дій різних відомств;

– міжнародна співпраця. Забезпечення ефективної співпраці з іншими країнами, міжнародними організаціями та соціальними платформами для обміну інформацією, розробки спільних стратегій та координації заходів у глобальному контексті;

– інновації та технології. Застосування передових технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання та аналітика даних, для виявлення, аналізу та протидії інформаційним загрозам. Розвиток інноваційних підходів може значно підвищити ефективність заходів державного регулювання;

– створення регуляторних органів. Утворення спеціалізованих органів чи агентств, які відповідають за моніторинг та реагування на інформаційні загрози. Ці органи можуть виконувати роль координатора між відомствами, громадянським суспільством та іншими зацікавленими сторонами;

– активна пропаганда позитивної інформації. Розвиток та підтримка позитивних наративів та інформації, яка сприяє об'єднанню суспільства та формуванню позитивного іміджу країни. Це може зменшити вплив дезінформації та негативних інформаційних кампаній;

– розробка інформаційних стратегій. Визначення чітких стратегій та планів дій в інформаційному просторі, включаючи взаємодію з громадськістю, реакцію на кризові ситуації та управління іміджем країни;

– партнерство з приватним сектором. Залучення приватних компаній та технологічних інноваторів до процесу захисту інформаційного простору. Це включає спільні проекти, обмін інформацією та підтримку впровадження передових технологій безпеки.

Отже, наведені нами заходи в сукупності спрямовані на створення різноманітних та комплексних механізмів регулювання, які можуть ефективно протистояти сучасним інформаційним викликам та загрозам.

Вони узгоджуються для створення комплексної та ефективної системи, яка сприяє збереженню стабільності, захисту інформаційного простору та забезпеченню безпеки громадян в умовах інформаційних війн. Загалом, ефективне державне регулювання інформаційного простору є стратегічно важливим для збереження безпеки, стабільності та функціонування суспільства в умовах інформаційних війн.

4.3. Впровадження політичної освіти як одного з методів протидії інформаційним війнам

Політична освіта може відігравати ключову роль у протидії інформаційним війнам, надаючи громадянам критичне мислення, навички аналізу і здатність розрізняти дезінформацію від фактів. Збільшення рівня свідомості може зробити суспільство менш вразливим до маніпуляцій та піддавати сумніву недостовірні джерела інформації.

Збільшення ролі політичної освіти сприяє формуванню інформаційної грамотності, що дозволяє громадянам ефективно фільтрувати та оцінювати новини. Навички критичного мислення також допомагають розрізняти аргументовані погляди від маніпуляцій та пропаганди. Політична освіта може бути впроваджена у шкільну програму, виші, а також у форматі громадських ініціатив та тренінгів для дорослих, створюючи стійке та відповідальне суспільство [61].

Безумовно, розвиток політичної освіти може включати інформаційні кампанії, спрямовані на поширення правдивої та об'єктивної інформації. Формування навичок аналізу мас-медійних засобів та вміння визначати їхню об'єктивність допомагає громадянам усвідомлювати можливі маніпуляції. Крім того, акцент на розвитку політичної освіти може сприяти взаєморозумінню різних політичних поглядів, зменшуючи політичні конфлікти. Інформовані громадяни більше схильні до конструктивного діалогу та участі в прийнятті рішень на різних рівнях управління.

Важливо розвивати в громадян навички критичної самооцінки та емоційної інтелігентності, щоб вони були менш схильні до псевдоінформації та емоційних маніпуляцій. Освічені люди можуть бути активними учасниками громадянського суспільства, сприяючи демократичним процесам.

Політична освіта повинна також охоплювати питання цифрової безпеки та захисту від кіберзагроз, оскільки інформаційні війни можуть виявлятися через онлайн-платформи. Заохочення громадян бути активними у мережі та вміти розпізнавати онлайн-загрози також є ключовим елементом ефективного протистояння інформаційним війнам.

Крім того, співпраця між урядом, освітніми установами, технологічними компаніями та громадянським суспільством важлива для ефективності програм політичної освіти. Такі партнерства можуть забезпечити доступ до актуальної та об'єктивної інформації через різноманітні канали, включаючи нові медіа та соціальні мережі.

Розробка інноваційних методів навчання, таких як інтерактивні ігри та онлайн-курси, може зробити процес політичної освіти цікавішим та доступнішим для різних шарів населення. Все це сприяє створенню стійкого інформаційного оборонного механізму суспільства.

Активна участь громадян у прийнятті рішень та місцеве самоврядування може підвищити відповідальність та залучення до політичного процесу. Розбудова механізмів зворотного зв'язку між владою та населенням допомагає забезпечити відкритість та прозорість у державному управлінні. Загалом, вдосконалення політичної освіти стає важливим кроком у зміцненні суспільства, яке може ефективно протистояти інформаційним війнам, сприяти розвитку демократії та забезпечити сталу безпеку в інформаційному просторі [20].

Розвиток міжнародної співпраці у сфері політичної освіти також важливий, оскільки інформаційні війни можуть мати глобальний характер.

Обмін досвідом та ресурсами між країнами сприяє створенню міжнародних стандартів політичної освіти та етичних норм для інформаційного простору.

Застосування новітніх технологій, таких як штучний інтелект та аналітика даних, може допомогти в розробці персоналізованих підходів до політичної освіти, враховуючи індивідуальні потреби та особливості громадян. Такий підхід може збільшити ефективність і вплив політичної освіти на суспільство.

Важливо надавати увагу не лише теоретичним аспектам політичної освіти, але й практичним навичкам, таким як участь у громадських обговореннях, аналіз законопроектів та громадянська активність. Інтерактивні форми навчання, які включають учнів у реальні ситуації, можуть краще підготувати їх до участі в політичному процесі.

Також важливо створити сприятливий клімат для вільної дискусії та вираження різних точок зору, щоб розвивати толерантність і розуміння різноманітності поглядів у суспільстві. Політична освіта повинна підтримувати розвиток громадянської культури та етики.

Підтримка неперервного процесу навчання дорослих громадян також має велике значення. Розробка програм освіти для різних вікових груп, у тому числі для тих, хто вже завершив шкільну або вищу освіту, може розширити коло освічених учасників суспільства.

Інформаційна прозорість та доступність даних щодо політичних процесів можуть виробити довіру громадян до влади. Активна взаємодія між владою та громадянами на різних рівнях сприяє вирішенню суспільних питань. Такі ініціативи можуть включати публікації відомостей про роботу владних структур, участь у громадських обговореннях та забезпечення механізмів зворотного зв'язку. В цілому, розвиток політичної освіти вимагає комплексного підходу, що охоплює усі вікові групи та рівні освіти, сприяє взаєморозумінню, розумінню цінностей демократії та формує активних громадян, здатних ефективно протистояти інформаційним викликам сучасності [38].

Крім того, важливо вдосконалювати оцінку результатів політичної освіти, використовуючи об'єктивні показники, такі як рівень участі громадян у виборчих процесах, рівень інформованості та готовність до громадської активності. Це дозволить ефективно адаптувати програми освіти до змін у суспільстві та реальним потребам. Налагодження співпраці між різними секторами суспільства, такими як уряд, освітні установи, громадянські організації та підприємства, дозволить забезпечити комплексний та збалансований підхід до політичної освіти.

Загалом, поєднання цих аспектів сприятиме створенню стійкої системи політичної освіти, яка допоможе суспільству ефективно протидіяти інформаційним викликам і забезпечить активну та свідому громадянську участь.

Отже, політична освіта відіграє важливу роль у протидії інформаційним війнам, оскільки вона сприяє формуванню критичного мислення та аналітичних навичок серед громадян. Здатність ефективно аналізувати інформацію дозволяє розрізняти правдиву інформацію від дезінформації та маніпуляцій.

Грамотність у галузі політики та здатність розпізнавати політичні стратегії сприяють створенню інформаційної стійкості в суспільстві. Політично освічені громадяни відіграють роль "фільтра" для неправдивої інформації та можуть ефективно реагувати на спроби маніпуляції.

Крім того, політична освіта сприяє розвитку громадянської активності, що робить суспільство менш вразливим до впливу дезінформації. Участь у громадських обговореннях, виборчих процесах та громадських ініціативах стає проявом активного громадянства, що сприяє обміну об'єктивною інформацією та виробленню спільних позицій.

Таким чином, політична освіта є ключовим інструментом у зміцненні інформаційної оборони суспільства та формуванні стійкого інформаційного простору.

ВИСНОВКИ

Метою роботи було узагальнити та визначити особливості інформаційних війн в сучасному світі. Робота спрямована опис політологічного аспекту інформаційних війн; розгляд зв'язку між політикою та інформаційною війною; з'ясування впливу інформаційних війн на політичну стабільність країн; здійснення аналізу заходів державного регулювання інформаційного простору; визначення ефективності впровадження політичної освіти як одного з методів протидії інформаційним війнам.

Виходячи із завдань дослідження, слід зробити такі висновки:

1. Визначено сутність та основні принципи інформаційної війни. Інформаційна війна – це конфлікт, в якому сторони використовують інформаційні засоби, такі як медіа, соціальні мережі, та інші комунікаційні канали, для впливу на громадську думку, образ країни чи супротивника, а також для розповсюдження дезінформації та маніпуляції інформацією. Це включає спроби впливу на політичні процеси, економічні рішення та соціокультурні аспекти суспільства. Основними принципами ведення інформаційної війни є: відповідність її цілей і завдань політичним цілям війни; необхідність зосередження сил у вирішальному місці та вирішальний момент; всебічна і завчасна підготовка сил і засобів ведення інформаційної війни; принцип раптовості інформаційних ударів; постійна готовність сил і засобів інформаційної війни до захисту власної інформації і руйнівного впливу на інформаційне середовище супротивника; безперервність інформаційної війни; непохитність у досягненні поставлених цілей та інші.
2. Описано політологічний аспект інформаційних війн. політика відіграє ключову роль в інформаційних війнах, адже вона визначає стратегії, цілі та методи впливу на громадську думку та міжнародне сприйняття. Політичні лідери та партії формують стратегії використання інформації для досягнення своїх політичних цілей, будь то виборчий успіх, формування громадської

думки чи створення сприятливого образу. Політики активно використовують медіа, включаючи соціальні мережі, для розповсюдження своїх повідомлень, маніпуляцій громадською думкою та взаємодії з виборцями.

3. Розглянуто зв'язок між політикою та інформаційною війною. Інформаційна війна та політика взаємодіють на багатьох рівнях, визначаючи сучасну політичну реальність. Їхня взаємодія вимагає комплексного підходу, що враховує технологічні, соціокультурні та етичні виміри. Взаємодія між політикою та інформаційною війною формує новий вимір влади та впливу, визначаючи розвиток світової політичної арени в епоху цифрових технологій. Таким чином, взаємодія між політикою та інформаційною війною визначається боротьбою за контроль над інформацією та її впливом на формування політичного ландшафту. Загалом, врахування взаємодії політики та інформаційної сфери вимагає комплексного підходу, який обов'язково враховує технологічний, соціальний та міжнародний контексти.

4. Узагальнено геополітичні мотиви проведення інформаційних війн. Геополітичні мотиви в інформаційних війнах також впливають на обґрунтування обраної мети атаки. Країни використовують інформаційні впливові кампанії для формування міжнародного сприйняття подій, використовуючи медіа та соціальні мережі. За допомогою цього вони можуть спрямовувати увагу громадськості, змінювати ставлення до конфліктів або приховувати власні дії. Геополітичні конфлікти стимулюють розвиток технологій в сфері кібербезпеки та інформаційної війни. Країни активно шукають нові методи та засоби для ведення інформаційних операцій, і це сприяє технологічному змаганням та інноваціям у цих сферах.

5. З'ясувано вплив інформаційних війн на політичну стабільність країн. Інформаційні війни значно впливають на політичну стабільність країн, порушуючи інформаційні простори та формуючи громадську думку. Дезінформація та маніпуляції призводять до втрати довіри до влади, конфліктів у суспільстві та загрози національній безпеці. Важливо розвивати медіаграмотність і зміцнювати кіберзахист, щоб зменшити вразливість перед

інформаційними загрозами. Крім того, інформаційні війни можуть викликати політичну напругу, спровоковану розпалюванням конфліктів та розпалюванням соціальних розділів. Фальсифікація інформації спричиняє масову паніку, недовіру до інституцій та навіть впливає на результати виборів. Для забезпечення політичної стабільності країни важливо вдосконалювати системи контролю за поширенням дезінформації, залучати громадськість до критичного мислення та підтримувати прозорість у політичних процесах.

6. Обґрунтовано роль інформаційних війн у зовнішніх відносинах. Інформаційні війни грають важливу роль у зовнішніх відносинах та міжнародному взаємодії країн. Вони дозволяють країнам впливати на глобальне сприйняття подій та формувати образ свого власного інтересу на світовій арені. Засоби масової інформації та інформаційні кампанії використовуються для впливу на погляди та позиції інших країн, що може змінювати хід дипломатичних переговорів та відносин. Інформаційні війни можуть викликати поляризацію громадської думки в різних країнах, збільшуючи відстань між поглядами громадськості різних націй. Використання інформаційних засобів для впливу на діяльність міжнародних організацій, таких як ООН чи Європейський союз, з метою забезпечення власних інтересів.

7. Охарактеризовано медіа та соціальні мережі як інструмент інформаційних війн. Медіа та соціальні мережі грають ключову роль у сучасних інформаційних війнах. Медіа виступає джерелом і розповсюдником інформації, в той час як соцмережі стали платформою для її активного обговорення та поширення. Медіа, з одного боку, може використовуватися для об'єктивного інформування громадськості, але, з іншого боку, може стати інструментом дезінформації, маніпуляцій та формування певних переконань. Умови сучасного медіапростору також дозволяють легко поширювати фейки та неперевірену інформацію.

8. Висвітлено сутність пропаганди та маніпуляції інформацією у війнах. В інформаційних війнах пропаганда та маніпуляції інформацією відіграють ключову роль у формуванні думок, ставлення та перцепції громадськості. Пропаганда створює сприйняття конфлікту або подій відповідно до стратегічних інтересів сторін, часто за допомогою масштабного використання візуальних елементів та риторики. Маніпуляції інформацією включають у себе розповсюдження фейкових новин, спотворення фактів та створення недостовірних наративів для впливу на громадську думку. Маніпуляція громадською думкою – це створення певного клімату поглядів і використання соціальних мереж для впливу на переконання.

9. Описано кібернетичні атаки та кібер-інформаційні конфлікти. Кібернетичні атаки та кіберінформаційні конфлікти відіграють ключову роль в інформаційних війнах, тобто конфліктах, в яких боротьба за контроль над інформацією та її інтерпретацією є стратегічно важливою. Кіберінформаційні конфлікти часто включають розповсюдження дезінформації через соціальні мережі, новинні платформи та інтернет-ресурси. Кібернетичні атаки можуть використовуватися для зламу акаунтів, розповсюдження фейкових новин або створення ботів для масштабного впливу на громадську думку. Вони можуть спрямовуватися на електроенергетичні системи, транспорт, телекомунікаційні мережі тощо, щоб завдати реальної шкоди інфраструктурі та викликати паніку.

10. Розглянуто роль політичної науки у розумінні сутності інформаційних війн. Політична наука відіграє ключову роль у формуванні стратегій протидії інформаційним війнам на різних рівнях — від індивідуальних до міжнародних, сприяючи зміцненню стійкості та безпеки в інформаційному суспільстві. Вона є ключовим інструментом для формування стратегій протидії інформаційним війнам на різних рівнях, включаючи внутрішні, міжнародні та глобальні аспекти. Політична наука в контексті інформаційних війн глибоко аналізує не лише технічні та стратегічні аспекти, але й соціально-політичні наслідки цих явищ, що допомагає розробляти

комплексні підходи до вирішення сучасних викликів у цій сфері. Вона глибоко вивчає інформаційні війни як складну систему взаємодій, що впливає на політичні, соціальні та міжнародні процеси, сприяючи розробці ефективних стратегій в умовах сучасної інформаційної епохи.

11. Здійснено аналіз заходів державного регулювання інформаційного простору. Дані заходи в сукупності спрямовані на створення різноманітних та комплексних механізмів регулювання, які можуть ефективно протистояти сучасним інформаційним викликам та загрозам. Вони узгоджуються для створення комплексної та ефективної системи, яка сприяє збереженню стабільності, захисту інформаційного простору та забезпеченню безпеки громадян в умовах інформаційних війн. Загалом, ефективне державне регулювання інформаційного простору є стратегічно важливим для збереження безпеки, стабільності та функціонування суспільства в умовах інформаційних війн.

12. Визначено ефективність впровадження політичної освіти як одного з методів протидії інформаційним війнам. політична освіта відіграє важливу роль у протидії інформаційним війнам, оскільки вона сприяє формуванню критичного мислення та аналітичних навичок серед громадян. Здатність ефективно аналізувати інформацію дозволяє розрізняти правдиву інформацію від дезінформації та маніпуляцій. Грамотність у галузі політики та здатність розпізнавати політичні стратегії сприяють створенню інформаційної стійкості в суспільстві. Політично освічені громадяни відіграють роль "фільтра" для неправдивої інформації та можуть ефективно реагувати на спроби маніпуляції. Таким чином, політична освіта є ключовим інструментом у зміцненні інформаційної оборони суспільства та формуванні стійкого інформаційного простору.

Отже, мета роботи досягнута, завдання виконані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов В.І. Гібридна війна як нова форма міждержавного протидія: стратегія перемоги. Виклики і загрози національній безпеці в умовах гібридної війни : матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 27 квітня 2017 р.) К. : НАДУ, 2017. С. 17-22.
2. Антонюк В. Інформаційна війна в структурі сучасного геополітичного протидія: нові контексти та інтерпретації. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. Вип. 7. 2021. 8 с.
3. Бабенко Ю. Інформаційна війна – зброя масового знищення. URL: <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/> (дата звернення: 05.12.2023)
4. Балануца О. О. Родзинки дипломатії: навчальний посібник. Дніпро : Середняк Т. К., 2022. 148 с.
5. Бохан А. В. Дипломатія Європейського союзу та еко-брендинг країн //Збалансоване природокористування. 2019. №. 2. С. 50-56.
6. В Україні запустили Центр боротьби з фейками. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/03/v-ukrayini-zapustyly-czentr-borotby-z-fejkamy> (дата звернення: 05.12.2023)
7. Висоцький О.Ю. Електронна дипломатія як інструмент пропаганди // Політологічний вісник. Київ, 2018. Вип.81. С. 51-59.
8. Висоцький О.Ю. Пропагандистські стратегії цифрової дипломатії // Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 листопада 2017 р., м.Дніпро. Частина II. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. С. 9-12.
9. Висоцький О.Ю. Пропагандистські технології електронної дипломатії // Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку. Матеріали Міжнародної наукової конференції. 29-30 березня 2019 р.,

- м.Дніпро. Частина II. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. Дніпро: СПД «Охотнік», 2019. С.3-5.
10. Висоцький О.Ю. Публічна дипломатія як форма нової пропаганди // Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку. Матеріали II Міжнародної наукової конференції. 27-28 березня 2020 р., м.Дніпро. Частина II. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. С.11-13.
11. Висоцький О.Ю. Публічна дипломатія: конспект лекцій. Частина I. Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. 56 с.
12. Вовк В. М. Фейки як загроза національній безпеці в умовах гібридної війни. Філософські та методологічні проблеми права. № 2 (24). 2022. С. 80-85.
13. Вовк В. М., Олійник У. М. Право бути забутим як «нове право» людини у діджиталізованому суспільстві. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2020. № 10 (22). С. 16–22.
14. Гавриленко І. І. Проблема визначення поняття «дипломатія» та його співвідношення із зовнішньою політикою //Імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин наукове товариство студентів та аспірантів. 2016. С. 24.
15. Головаха Є. Українське суспільство: шляхи трансформації. Український соціологічний журнал. 2016. № 1-2. С. 26–30.
16. Гороховський О. Фактчек як тренд розслідувань: можливості та перспективи. Дніпро: ЛІРА. 2017. 133 с.
17. Гусак О. Основні тенденції поведінки аудиторії сучасних інтернет-ЗМІ. Вісник книжкової палати. Київ, 2014. №4. С. 42–45.
18. Дубов Д. Політика культурної дипломатії як механізм реалізації стратегічних комунікацій держави // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського : зб. наук. пр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2017. Вип. 46. С. 62-73.

19. Жаровська І., Ортинська Н. Інформаційна війна як сучасне глобалізаційне явище. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». Т. 7, № 2. 2020. С. 56-61.
20. Зеленін В.В. По той бік правди: нейролінгвістичне програмування як зброя інформаційнопропагандистської війни: навч. посіб. Том 1. НЛП – ХХ століття. 2-е видання, виправлене та доповнене. Київ: Вид-во «Люта справа», 2015. 384 с.
21. Зозуля О. С. Державне управління забезпеченням інформаційної безпеки України в умовах інформаційно-психологічного протиборства: дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01. / НАДУ. Київ, 2017. 261 с.
22. Іванова О., Мойсеєва О., Стеблина Н. Місцева преса: посібник для ЗМІ. Як регіональним журналістам працювати за часів нових медіа та кризи демократії. ред. О. Іванової. Київ : ТОВ «Бізнесполіграф», 2019. 112-163 с.
23. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. Політичні науки, № 1(2), 2016. С. 27-32.
24. Інформаційно-психологічне протиборство (еволюція та сучасність): монографія / Я.М. Жарков, В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк та ін. К.: ПАТ «Віпол», 2013. 248 с.
25. Кіца М. Особливості та методи виявлення фейкової інформації в українських ЗМІ. Національний університет «Львівська політехніка». 2017. С. 30-35.
26. Короход Я. Д. Інформаційнопсихологічні війни – зброя ХХІ. Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 50. С. 299-307.
27. Костюк І.А. Інформаційні війни в контексті революційних подій в Україні. Актуальні проблеми соціальних комунікацій: матеріали студентської наукової конференції. Київ, 2014. 57-60 с.
28. Крисяк П. Експансія в інформаційному просторі як складова гібридної війни Російської Федерації проти України. Вісник військової розвідки. 2017. № 46. С. 10.

29. Курбан С. О. Сучасні інформаційні війни у мережевому он-лайн просторі: навчальний посібник. Показчик змісту / С. О. Курбан О. В. Курбан // Інтегровані комунікації. 2016. Вип. 2. С. 109-110.
30. Лавникевич Д. Фейки як нова медіареальність. 2016. URL: <http://mediakritika.by/article/3573/feyki-kak-novaya-media-realnost> (дата звернення: 03.12.2023)
31. Левченко О. Система заходів протидії інформаційним операціям. Інформаційна безпека держави: зб. наук. пр. Харківського університету Повітряних Сил. Київ, 2016. Вип. 3 (48). С. 57–60.
32. Лібікі М. «Що має інформаційна війна?» / М. Лібікі. URL : <http://viysko.com.ua/tehnologiji-voyen/martin-libiki-shho-take-informacijna-vijna/> (дата звернення: 04.12.2023)
33. Лубкович І. Місце українських медій в інформаційній війні 2013-2014 рр. // Наукові записки інституту журналістики, № 56. 2014. С. 182-187.
34. Магда Є. Виклики гібридної війни: інформаційний вимір. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 5. С. 138-142.
35. Магда Є.В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Х.: Віват, 2015. 304 с.
36. Малинка В. Дослідження: 56 % українців вважають, що можуть відрізнити замовні матеріали в ЗМІ. *Детектор медіа*. URL: <https://detector.media/infospace/article/140807/2018-09-06-doslidzhennya-56-ukraintsiv-vvazhayut-shcho-mozhut-vidriznyty-zamovni-materialy-v-zmi/> (дата звернення: 06.12.2023)
37. Маркова М. Інформаційно-психологічна війна: медико-психологічні наслідки стратегії протидії. Проблеми безперервної медичної освіти та науки. 2016. № 4. С 6–10.
38. Мудра І. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ. Теле- та радіожурналістика, № 15. 2016. С. 184 – 188.
39. Осьодло В.І., Будагьянц Л.М. Соціально-філософські та психологічні аспекти сучасних війн: монографія. К.: Видавничий дім «ЕртЕк», 2018. 408 с.

40. Павленко Д. Г., Семенюк Ю. В., Лисецький Ю. М. Національна безпека: поняття, складники, чинники впливу. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. 2021. № 3. Т. 32 (71). С. 102– 107.
41. Парута О. Суб'єкт правової ідентичності : загальнотеоретичні аспекти Європейські перспективи. 2013. № 13. С. 12-16.
42. Перебийніс Є. Роль та місце публічної дипломатії у забезпеченні національних інтересів держави / Є. Перебийніс // Україна дипломатична. 2013. Вип. 14. С. 915-925.
43. Перепелиця Г.М. Україна – Росія: війна в умовах співіснування. К.: Видавничий дім «Стилос», 2017. 880 с.
44. Печончик Т. Чому мова ворожнечі з'являється у ЗМІ. *Zmina*. URL: https://zmina.info/articles/chomu_mova_vorozhnechi_potrapljaje_u_zmi_i_jiak_omuzapobigti-2/ (дата звернення: 24.11.2023).
45. Почепцов Г. (Дез)інформація. Детектор Медіа. 2019. 248 с.
46. Почепцов Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології ХХІ століття. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 260 с.
47. Почепцов Г. Сенси і війни : Україна і Росія в інформаційній і смисловій війнах. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 316 с.
48. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Вид. 3-є. доповн. та переробл. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 504 с.
49. Проноза І. Інформаційна війна: сутність та особливості прояву. Актуальні проблеми політики. 2018. Вип. 61. С. 76-84.
50. Процюк М.В. Роль публічної дипломатії у сучасних українсько-польських відносинах : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2017. 225 с.

51. Рошко І., Кухарик В. Економічна дипломатія України як інструмент реалізації національних інтересів // Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2021. № 2 (10). С. 221-232.
52. Саприкін О. Інформаційна експансія, інформаційна війна та інформаційна атака у засобах масової інформації на прикладі Євро-2012. Вісник Книжкової палати. 2013. № 1. С. 40-43.
53. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. К.: НІСД, 2017. 496 с.
54. Сегеда О. О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії / О. О. Сегеда // Політикус : наук. журнал. 2020. № 3. С. 139–148.
55. Серета М. О. Проблеми протидії поширенню деструктивної пропаганди та дезінформації в Європейському Союзі. Чернівці. 2021. С. 96.
56. Сировой М. Боротьба за об'єктивність: соціальні мережі оголосили фейкам війну. // Харківська правозахисна група, Інформаційний портал «Права людини в Україні». URL: <https://khp.org/1553119844>. (дата звернення: 02.12.2023)
57. Стасюк В.В. Страх і паніка на війні: монографія. К.: НУОУ, 2013. 290 с.
58. Ткач В. Ф. Спецпропаганда як інформаційний складник гібридної війни Росії проти України. Стратегічні пріоритети. Серія: «Політика». 2016. № 1. С. 99-109.
59. Толокольников К. Уникання мови ворожнечі наблизить мир. *Детектор медіа*. URL: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/14133/2015-09-07-unykannya-movy-vorozhnechi-nablyzyt-myr/> (дата звернення: 06.12.2023)
60. Требін М. П. Феномен інформаційної війни у світі, що глобалізується Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. № 2. С. 188–198.
61. Удовиченко К. Методи та засоби перевірки фактажу в умовах інформаційної війни. Молодий вчений. 2017. № 11. С. 773-776.

62. Хорошко В.О. Концепція застосування інформаційних впливів та протидії інформаційній зброї / В.О. Хорошко, Ю.Є. Хохлачова, М.І. Прокоф'єв // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення систем захисту інформації в Україні. Вип. 1(31), 2016. С. 9-24.
63. Хорошко В.О. Особливості застосування сучасної інформаційної зброї / В.О. Хорошко, Т.І. Козел, О.О. Ярошенко // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення систем захисту інформації в Україні. Вип 1(29), 2015. С. 9-15.
64. Черниш О. Фабрика правди. Як і для чого Україна створює Центр боротьби з фейками. URL: <https://daily.rbc.ua/ukr/show/fabrika-pravdy-ukraina-sozdaet-tsentr-borby-1616422383.html> (дата звернення: 01.12.2023)
65. Черниш Р. Ф. Фейк як один із інструментів негативного впливу на національну безпеку України в умовах ведення гібридної війни. Часопис Київського університету права. 2019. № 2. С. 109–114.
66. Чирва Р. Інформаційна війна – зброя, страшніша за ядерну. Профспілкові вісті, 2014. № 13. С. 8-9.
67. Шевчук П. Інформаційно-психологічна війна Росії проти України : як їй протидіяти. Демократичне врядування. 2014. Вип. 13. URL: <http://lvivacademy.com/visnik13/zmist.html> (дата звернення: 05.12.2023)
68. Шевченко В. Е. Фактчекінг і верифікація в журналістській роботі. Образ: науковий журнал. Вип. 1. 2018. С.140-153.
69. Шлапаченко В. Дезінформація як спосіб інформаційнопсихологічного впливу. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. № 2. 2013. С. 78-86.
70. Шпига П. С., Рудник Р. М. Основні технології та закономірності інформаційної війни. Проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 8. С. 326-339.
71. Шумка А. В. Черник П. П. Інформаційно-мережева війна – нова форма міждержавного протиборства початку ХХІ ст. Військово-науковий вісник. 2013. Вип. 19. С. 243-255.

72. Як фейки про війну в Україні збирають мільйони переглядів у TikTok. BBC. 26.04.2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61220423> (дата звернення: 02.12.2023)
73. Caitlin E. Schindler. The Origins of Public Diplomacy in US Statecraft: Uncovering a Forgotten Tradition. Palgrave Macmillan, 2018. XIX, 325 p.
74. Carta C., Higgott R. Cultural Diplomacy in Europe: Between the Domestic and the International. Springer International Publishing; Palgrave Macmillan, 2020. XV, 274 p.
75. Manor, I. The digitalization of public diplomacy. Palgrave Macmillan series in global public diplomacy. 2019. 364 p.
76. Szafranski R. Theory of Information Warfare: Preparing For 2020. Official Site of "Airpower Journal". URL: http://www.airpower.au.af.mil/airchronicles/apj/apj95/spr95_files/szfran.htm (дата звернення: 05.11.2023)
77. Velikaya A. A., Simons G. Russia's Public Diplomacy: Evolution and Practice. Springer International Publishing; Palgrave Macmillan. 2020. XXI, 285 p.